

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Michaela Jalůvková

IV. ročník – prezenční studium

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

ŽÁK MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU VE SVĚTĚ POHÁDEK

SROVNÁNÍ ZNALOSTÍ POHÁDEK U ŽÁKŮ 1. A 5. TŘÍD ZÁKLADNÍCH
ŠKOL

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jana Bartoňová

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala sama a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 1. 4. 2011

.....

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat Mgr. Janě Bartoňové za pomoc při zpracování diplomové práce, poskytnutý čas a rady. Můj velký dík patří i pedagogickým pracovníkům ZŠ Milady Horákové v Olomouci. Jmenovitě potom paní učitelce Mgr. Monice Pávkové, Mgr. Ludmile Rybkové, Mgr. Martě Palátové, Mgr. Veronice Hrubé, Mgr. Petře Fellnerové za pozitivní přístup a za to, že mi umožnily uskutečnit výzkum ve svých třídách. V neposlední řadě děkuji všem žákům prvních a pátých ročníků, kteří se s velkým nadšením pracovali na mých dotaznících.

Obsah

Úvod	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Rámcový vzdělávací program	9
1.1 Klíčové kompetence	10
1.2 Vzdělávací oblasti.....	11
1.3 Průřezová témata	12
2 Teorie pohádky.....	14
2.1 Charakteristika pohádky	14
2.2 Znaký pohádky	15
3 Vznik pohádky	16
3.1 Antropologická teorie vzniku pohádky	16
3.2 Migrační teorie vzniku pohádky.....	16
3.3 Mytologická teorie vzniku pohádky	17
4 Třídění pohádek.....	18
4.1 Pohádka lidová	18
4.1.1 Dělení lidových pohádek	18
4.2 Autorská pohádka	20
5 Životopisy autorů	21
5.1 Jan Karafiát (1846 – 1929)	21
5.2 Ondřej Sekora (1899 – 1967)	22
5.3 Josef Čapek (1887 – 1945)	23
5.4 Václav Čtvrtek (1911 – 1976)	25
5.5 Miloš Macourek (1926 – 2002).....	26
5.6 Joanne Kathleen Rowlingová (1965)	27
5.7 Astrid Lindgrenová (1907 – 2002)	28
5.8 Ota Hofman (1928 – 1989).....	29
5.9 Josef Kolář (1905 – 1983)	31
5.10 Carlo Collodi (1826 – 1890)	32

6	Obsahy děl	33
6.1	Broučci.....	33
6.2	Ferda Mravenec	34
6.3	O pejskovi a kočičce (Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort).....	35
6.4	Mach a Šebestová ve škole	36
6.5	Harry Potter a kámen mudrců.....	38
6.6	Pipi Dlouhá punčocha.....	39
6.7	Pinocchiova dobrodružství	41
6.8	Pan Tau a tisíc zázraků	42
6.9	Z deníku kocoura Modroočka	43
6.10	Pohádky z pařezové chaloupky	44
7	Význam a funkce pohádky	46
	PRAKTICKÁ ČÁST.....	47
8	Výzkumné šetření.....	48
8.1	Cíle výzkumného šetření	48
8.2	Charakteristika výzkumné metody	48
8.3	Obecná část.....	49
8.3.1	Dotazník pro 1. ročník	50
8.3.2	Dotazník pro 5. ročník	56
8.4	Závěr výzkumného šetření.....	63
	Závěr.....	65
	Seznam použité literatury.....	66
	Internetové zdroje.....	68
	Seznam příloh.....	69
	Anotace	

Úvod

„Jak vlastně připravujeme naše děti na život? Čteme jim před spaním příběhy, v nichž nejmladší a odstrkovaný princ, dostane nejkrásnější princeznu, Hloupý Honza přelstí všechny chytráky a Smolíčka Pacholíčka zachrání na poslední chvíli jelen. Když však děti vyrostou, vykročí do života, v němž odstrkovaný nakonec stejně ostrouhá, naivní sedne na lep chytrákovi a zatím, co si na člověku smlsne kde jaká havěť, jelení se klidně pasou.“¹

Krátký úryvek z Cimrmanovy hry nám ukazuje trochu nadnesenou představu o tom, jakým způsobem působí na děti pohádky. Někdo se s tím může beze sporu ztotožnit, jiný naopak ne. Dnešní postavení a účel pohádek v životě dítěte je určitě předmětem diskuzí mnoha lidí. Musíme si tedy položit otázku: Jsou pohádky, ať už v jakékoli době, pro děti důležité?

Jak již vyplývá z dnešních společenských a vývojových trendů, dostali jsme se do období recese čtených pohádek. Svět se změnil v jednu velkou elektronickou kouli, kde je pro pohádky čím dál méně místa. Děti sedají k počítačům a televizím, které jak si mnozí myslí, jim plně vynahradí tu staromódní situaci, kdy maminka či babička čte svým vnoučkům pohádku na dobrou noc.

V současné době už se bohužel zapomíná na to, jaké postavení měly pohádky v životě malých dětí. Byly nejen pro poskytnutí zábavy, ale pomáhaly jim najít vzory, s nimiž se mohly ztotožnit, učily je sociálnímu myšlení, pomáhaly k rozvoji představivosti a tvořivosti dětí a v neposlední řadě měly také funkci výchovnou.

Cílem této práce, jak už z názvu vyplývá, je zachycení úrovně znalostí dětí, přesněji žáků prvních až pátých tříd, klasických pohádkových příběhů. K tomuto účelu jsem si vybrala pohádky, které dle mého názoru odpovídají smýšlení tak mladých dětí.

¹ Dlouhý, Široký a Krátkozraký (Ladislav Smoljak a Zdeněk Svěrák, 1974)

Jsou mezi nimi např. Křemílek a Vochomůrka, pro nejmenší, až po dobrodružství Harryho Pottera, pro starší.

Teoretická část se zabývá v prvním bodě především Rámcovým vzdělávacím programem, který nám svou organizací umožní lépe se orientovat při vyjadřování mentality malých dětí a sní spojenou potřebou pohádek v jejich životě. Dalším bodem bych ráda vysvětlila základní podstatu pohádek jako takových, jejich generační vývoj, strukturované členění a jejich druhy. Jako posledním a zároveň neméně důležitým bodem je charakteristika jednotlivých použitých pohádek, které mi posloužily jako studijní materiál, včetně životopisů autorů.

Do praktické části jsem s potěšením zapojila i ony děti, na které se tato práce vztahuje. K tomu mi jako základní průzkumné nástroje posloužily dotazníky, které obsahují různé otázky a ilustrace ze známých dětských pohádek. Úkolem dětí bylo dotazníky vyplnit zodpovězením daných otázek. Posléze jsem každý dotazník pečlivě vyhodnotila, setřídila odpovědi a pro lepší zobrazení a orientaci ve výsledcích vytvořila i grafické modely.

Tato diplomová práce by nám měla přiblížit problematiku vnímání čtených pohádek v dnešní uspěchané době, měla by přinést závěry, které z této doby vyplývají a měla by upozornit na to, jak tyto změny vnímají naše mladší generace.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání patří mezi státní kurikulární dokumenty. Navazuje na Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání a vychází z něj ostatní Rámcové vzdělávací programy – pro gymnázia, pro gymnázia se sportovní přípravou, pro odborné vzdělávání a pro jazykové školy s právem státní zkoušky. Rámcový vzdělávací program je neustále aktualizován a doplňován novými poznatky. Rámcový vzdělávací program je plně v souladu se Školským zákonem a s Bílou knihou. Je dostupný nejen pedagogickým pracovníkům, ale i široké veřejnosti. Je základním pomocníkem při tvorbě Školních vzdělávacích programů.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vychází ze současných vzdělávacích strategií a z představ o celoživotním vzdělávání. Díky tomuto by mělo být docíleno klíčových kompetencí. Rámcový vzdělávací program je rozdělen do čtyř částí. První, část A, je zaměřena na obecnou charakteristiku vzdělávacích programů. Část B obsahuje charakteristiku Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Do části C jsou řazeny klíčové kompetence, průřezová témata, jednotlivé vzdělávací oblasti a učební plán. Do poslední části, části D, je zařazena charakteristika vzdělávání žáků se specifickými vzdělávacími potřebami (žáci nadaní, žáci se zdravotním postižením a žáci se sociálním znevýhodněním), dále potom zásady a podmínky pro realizaci Školního vzdělávacího programu a jeho struktura. Součástí je i příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením.

Vzdělávání na prvním stupni základních škol je založeno na rozvoji osobnosti žáka, jeho individuálních potřeb a poznávání jeho schopností, dovedností a zájmů. U žáků je rozvíjena individualita, nezávislost a zodpovědnost díky cílům Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

1.1 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence definujeme jako „*souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.*“²

Cílem vzdělávání je obohatit všechny žáky souborem všech klíčových kompetencí v pro ně přijatelné výši a připravit je tak na případné další vzdělávání a pozdější uplatnění ve společnosti. Osvojování klíčových kompetencí není jednoduchý proces, naopak je to proces dlouhodobý a velmi složitý. Klíčové kompetence tvoří důležitý základ žáka pro celoživotní učení, vstup do života a do pracovního procesu.

Klíčové kompetence od sebe nejsou zcela izolovány, ba naopak se velmi prolínají a doplňují. K jejich tvorbě a rozvoji musí bezpodmínečně směřovat všechny vzdělávací obsah a činnosti, které ve školním prostředí probíhají.

V etapě základního vzdělávání jsou zastoupeny tyto klíčové kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

² JEŘÁBEK, J. TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007. 126 s.

1.2 Vzdělávací oblasti

„Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory.“³

Pro první stupeň jsou tyto okruhy:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika)
- Informační a komunikační technologie
- Člověk a jeho svět (Prvouka, Přírodověda, Vlastivěda)
- Člověk a společnost (Dějepis)
- Člověk a příroda (Fyzika, Zeměpis)
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví (Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Pracovní činnosti)

Každá oblast je v úvodu charakterizována. V tzv. Charakteristice vzdělávací oblasti je vyjádřeno její postavení a význam v základním vzdělávání. Je zde rozepsán obsah jednotlivých vzdělávacích oborů dané vzdělávací oblasti a také je zde naznačena provázanost mezi 1. a 2. stupněm základního vzdělávání. Na charakteristiku navazuje Cílové zaměření vzdělávací oblasti. Zde se dovídáme, k čemu je žák vzdělávacím obsahem veden a jak postupně dosahovat klíčových kompetencí. Obsah vzdělávacích oborů je tvoří očekávané výstupy a učivo. V rámci 1. stupně je vzdělávací obsah dále dělen na 1. období (1. - 3. ročník) a 2. období (4. a 5. ročník). Očekávané výstupy nám udávají předpokládanou způsobilost využívat zvládnuté učivo v praktických situacích a v běžném životě. Učivo je členěno do tematických okruhů a je chápáno jako nástroj k dosažení očekávaných výstupů.

³ JEŘÁBEK, J. –TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007. Kapitola 5: Vzdělávací oblasti, s. 18

„Vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů škola rozčlení do vyučovacích předmětů a rozpracuje, případně doplní v učebních osnovách podle potřeb, zájmů, zaměření a nadání žáků tak, aby bylo zaručené směřování k rozvoji klíčových kompetencí.“⁴

1.3 Průřezová témata

„Průřezová témata reprezentují v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání okruhy problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.“⁵

Všechna průřezová témata jsou zpracována jednotně. Obsahují Charakteristiku průřezového tématu a také je zde vyjádřen přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka. Obsah průřezových témat je rozpracován do tematických okruhů, každý tematický okruh obsahuje určitou škálu témat.

Průřezová témata nemusíme využívat jen jako součást vyučovacého předmětu, ale lze je využít i jako samostatné předměty nebo projekty, semináře či kurzy.

⁴ JEŘÁBEK, J. TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007. Kapitola 5: Vzdělávací oblasti, s. 18

⁵ JEŘÁBEK, J. TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 2007. Kapitola 6: Průřezová témata, s. 90

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického člověka
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

2 Teorie pohádky

Nejeden z nás si dětství bez pohádek ani neumí představit. Už od pradávna se na celém světě a všech vzniklých kulturách dětem vyprávěly příběhy, které se ve většině případů vlastně nikdy nestaly. Příběhy, ve kterých hrdina zažívá neuvěřitelné situace, setkává se s bytostmi a s živočichy, které ve skutečnosti nikdy nikdo neviděl nebo s kouzelnými předměty, které by v reálném světě chtěl každý aspoň na pár minut držet v ruce a jejich kouzelnou sílu využít více či méně ve svůj prospěch. Příběhy, ke kterým se každý z nás aspoň párkrát za život pak ještě vrátí a s nostalgií si je připomene, ať už prostřednictvím svých potomků nebo v těžké životní situaci je využije jako nástroj úniku od kruté reality.

2.1 Charakteristika pohádky

Pohádku charakterizujeme jako „žánr lidové slovesnosti, jehož vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by vše bylo skutečné; přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy, etické normy a obecné životní pravdy.“⁶ Pohádka je tudíž fiktivní příběh, který i přes svou nereálnost a fantastičnost zobrazuje skutečnost, mezilidské vztahy, sny, iluze, lidské touhy. Někdy se stane, že i sám autor chce svým dílem dosáhnout svých tajných tužeb a pomocí postav svého díla se snaží plnit si svá přání. „Pohádkové řešení je proto řešení šťastné; uskutečňuje to, co je žádoucí z hlediska přirozené morálky, z hlediska představ o kráse mezilidských vztahů, o zaslouženém vítězství dobra a zaslouženém potrestání zla. Tím pohádka uspokojuje očekávání svých vnímatelů, posluchačů a čtenářů, splňuje jejich drobná přání, podílí se na formování jejich mravního vědomí, vytváří atmosféru pohody a takto zdomácňuje v žánrovém povědomí.“⁷

⁶ VEŘEJKOVÁ, V. *Česká autorská pohádka*. Ostrava: Item 1998. ISBN 80-7204-092-8. Kapitola 1: Žánrová charakteristika pohádky, s. 3.

⁷ VEŘEJKOVÁ, V. *Česká autorská pohádka*. Ostrava: Item 1998. ISBN 80-7204-092-8. Kapitola 1: Žánrová charakteristika pohádky, s. 4.

2.2 Znamky pohádky

Charakterizovat přesně pohádku a jednoznačně vymezit její znamky, které by byly společné pro všechny příběhy nelze. Pohádka byla původně ústní epický projev „*navazující kontakt s vnímatelem prostřednictvím zvukové realizace, při které se zhodnocuje jak kouzlo lidského hlasu, mimiky a gest, tak i půvab a napětí společného prožitku vypravěče a posluchačů přítomných v dané chvíli na daném místě.*“⁸ Jak plynul čas, příběhy začaly získávat psanou podobu – nemohly být dál předávány z generace na generaci s různými úpravami, tak jako tomu bylo při ústním podání, začala se postupně vytrácet jakási vypravěčská subjektivita.

Děj má v pohádkách mimořádný a fantastický charakter. Je mimo lidské chápání, neskutečný, nevěrohodný nebo velmi málo pravděpodobný. Většinou bývá dramatický a nikdy se příliš nerozvětjuje. „*V pohádce má domovské právo fantastický konflikt, nadpřirozená bytost, kouzelný předmět, nadlidský zápas dobra a zla, ale i nadsazený (tj. fiktivnost neskrývající) příběh v podstatě novelistický, v němž chytrost vítězí nad zlovůli, omezeností a nespravedlností, v němž je vysmívána hloupost nebo oceňováno umění vymýšlet a bavit.*“⁹ Velmi dějovému napětí napomáhá i jednoduchá charakteristika postav. Hlavní hrdinové mají většinou striktně dané vlastnosti, nejsou nijak zvlášť komplikované a během příběhu neprocházejí velkými charakterovými změnami, v mnoha případech jasně poznáme už na začátku kdo je v příběhu kladná a záporná postava. Jedním ze základních znaků pohádkových příběhů je místní a časová neurčenost. Pohádky mají neměnnou kompozici, občas se stává, že je do hlavní dějové linie zasazeno příběhové pásmo nebo nějaká odbočka.

⁸ VEŘEJKOVÁ, V. *Česká autorská pohádka*. Ostrava: Item 1998. ISBN 80-7204-092-8. Kapitola 1: Žánrová charakteristika pohádky, s. 4.

⁹ VEŘEJKOVÁ, V. *Česká autorská pohádka*. Ostrava: Item 1998. ISBN 80-7204-092-8. Kapitola 1: Žánrová charakteristika pohádky, s. 4.

3 Vznik pohádky

V polovině 19. století se o pohádky a hlavně o jejich vznik začali zajímat učenci všech možných národů. Postupně docházelo ke zjištěním, že pohádky jednotlivých národů mají, především obsahově, mnoho společného. Proto vznikaly různé teorie, které by pomohly objasnit podobnost, možnosti rozšíření a hlavně původ lidových pohádek. My se v této kapitole uvedeme jen tři nejvýznamnější teorie.

3.1 Antropologická teorie vzniku pohádky

Autorem této teorie je skotský sběratel pohádek a folklorista Andrew Lang. Tato teorie zastává názor, že podobnost pohádek ve všech koutech světa je odvozená od toho, že lidé bez ohledu na příslušnost k národu mají identické představy o dobru, štěstí a lásce.

3.2 Migrační teorie vzniku pohádky

Autorem této teorie je německý filolog Theodor Benfey. Tato teorie zastává názor, že pohádka vznikla na jednom místě (v Indii) a odtud se šířila po celém světě. Stoupencem této teorie na našem území byl literární kritik a český spisovatel Václav Tille – Říha.

3.3 Mytologická teorie vzniku pohádky

Zakladatelem této teorie je jeden ze dvou bratrů Jacob Ludwig Carl Grimm. „*Mytologická teorie vidí základ v indoevropském mytickém odkazu světa a podstatný význam přikládá „duchu národa“.*“¹⁰ U nás je za zastávce této teorie považován Karel Jaromír Erben.

¹⁰ URBANOVÁ, S. ROSOVÁ, M. *Žánry osobnosti a díla (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2003. Kapitola 5: Pohádka, s. 50.

4 Třídění pohádek

4.1 Pohádka lidová

Jeden z žánrů lidové slovesnosti. Jejím jádrem je smyšlený příběh s nereálným dějem, postavami a prostředím. U tohoto druhu pohádky je autor anonymní, známe později jen sběratele a upravovatele. Až na některé výjimky nebyla původně určena pro dětského čtenáře. Děj takovéto pohádky je dramatický, bez složitých popisů a s rychlým spádem. Postavy jsou psychologicky nekomplikované, neprochází velkým vývojem a ve většině případů jsou nositelem jedné podstatné vlastnosti. Má ustálenou kompozici založenou na jednom vyprávěcím postupu. Mívá ustálené vstupní a výstupní formule. Čas a místo nejsou nikdy přesně určeny. Pro tyto pohádky je velmi typické užívání symboliky čísel. Lidová pohádka má dvě formy:

- pohádka záznamová – jde o přesné zachycení neupraveného lidového vyprávění; pouze pro odborníky; pro širokou veřejnost náročné na čtení
- pohádka literární – jde o upravený záznam podle představ a názorů sběratele; mnohem častější výskyt; pro běžného čtenáře přístupnější

4.1.1 Dělení lidových pohádek

- kouzelná pohádka – tento druh pohádek má své počátky v mýtu, v magických obřadech a kouzlech; stírá se zde rozdíl mezi fantazií a reálnem; hlavním motivem je cesta hlavního hrdiny, plná nástrah splněných přání, tajuplných sil a zvířat; ve slovanských pohádkách je velmi typickým motivem motiv trojnásobnosti (tři přání, tři úkoly, tři princezny...) např. Hrnečku vař.

- zvířecí pohádka – je odborníky pokládána za nejstarší; hlavními protagonisty jsou zvířata, která mají své obvyklé vlastnosti jako v přírodě, ale je k nim přidávána ještě dovednost řeči; zvířecí pohádky v četbě dětí mají svou nezastupitelnou roli
např. O kohoutkovi a slepičce

- dětská pohádka – „*Jejich posláním bylo a je děti vychovávat, vést je k poslušnosti a odpovědnosti, chránit je před možným nebezpečím, předčasnou dospělostí.*“¹¹; se zvířátky se děti lépe ztotožňují; dominantní myšlenkou je zde domov = místo bezpečí;
např. o Červené Karkulce

- novelistická (realistická) pohádka – má velmi blízko k povídce; je zde potlačen kouzelný motiv ve prospěch moudrosti a šibalství hlavních hrdinů; většinou spjaty s konkrétním prostředím; nepostrádají humor a satiru; vysmívají se lidské pýše a hlouposti
např. O hloupém Honzovi

- legendární pohádka – pohádkové vyprávění se všemi pohádkovými rysy, ale hlavními postavami jsou Ježíš a sv. Petr
např. Dobře tak, že je smrt na světě

¹¹ URBANOVÁ, S. ROSOVÁ, M. *Žánry osobnosti a díla (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2003. Kapitola 5: Pohádka, s. 50.

4.2 Autorská pohádka

Autorská pohádka se od lidové liší hned v několika podstatných rysech. Hned ten první a zásadní je, že v případě autorských pohádek známe vždy autora, už se zde nejedná o upravovatele nebo sběratele. Ve většině případů se ze samotného pohádkového příběhu dá poznat mnoho jiných skutečností. Odráží se v ní společenská realita, psychický stav a rozpoložení samotného autora, situace nebo příčina, která mohla podnítit její vznik. Odráží se v ní doba nebo soudobé problémy a sociální konflikty populace.

5 Životopisy autorů

V této kapitole se společně projdeme životem autorů našich pohádek. Seznámíme se v ní jak s jejich osudy, tak někdy i s důvody a situacemi, které podnítily a zapříčinily vznik jejich děl. Uvědomíme si zde, že i pouhé pohádky, určené dětem mohly být v některých politických ideologiích považovány za nežádoucí, což mnohdy vedlo k zakázání jejich vydávání, či až pronásledování a trestání samotných jejich autorů.

5.1 Jan Karafiát (1846 – 1929)

Jan Karafiát byl český prozaik, básník, autor teologických prací a evangelický kněz. Narodil se 4. ledna 1846 v Jimramově u Žďáru nad Sázavou. Společně se svými sourozenci pocházel z chudé písmácké rodiny.

Své studium započal na základní evangelické škole. Dále vystudoval německé evangelické gymnázium v Güterslohu. Po ukončení mu bylo umožněno nastoupit na teologický seminář v Berlíně (1866 – 67), Bonnu (1867 – 68) a nakonec ve Vídni (1868 – 69). Po studiu pracoval chvíli jako soukromý učitel v Kolíně nad Rýnem u továrníka Langena. Poté odešel na studia do skotského Edinburghu. Pobýval tam na přání Skotské evangelické reformované církve do roku 1872. Po návratu domů se stal duchovním správcem na Evangelickém učitelském semináři v Čáslavi. V roce 1875 se stává farářem v Hrubé Lhotě na Valašsku (nyní Velká Lhota). Dvacet let nato odchází do Prahy, kde působí jako misionář. Zde se ve volných chvílích věnoval revizi Bible kralické. V letech 1896 – 1905 se živil jako vydavatel časopisu Reformované listy.

Jak už je patrné z jeho studií, byl jeho život výrazně ovlivněn náboženstvím. Je autorem následujících děl: Mistr Jan Hus (1872); Kamarádi (1873); Broučci, první povídka pro malé i veliké děti, kterou vydal anonymně a autorství věnoval

Československé církvi evangelické (1876); Rozbor Kralického Nového zákona co do řeči i překladu (1878); Šestnáctero pražských kázání (1905). Posmrtně bylo vydáno: Z dopisů spisovatele Broučků Jana Karafiáta z let 1869-1899 (1934), Kázání Jana Karafiáta (1941).

Jan Karafiát zemřel 31. ledna 1929. Pohřben byl na Vinohradech (20).

5.2 Ondřej Sekora (1899 – 1967)

Ondřej Sekora byl významným českým spisovatelem, dále publicista, grafik, ilustrátor a entomolog. Narodil se 25. září 1899 v Králově Poli u Brna (dnes součást Brna) a zemřel 4. července 1967 v Praze.

Navštěvoval základní školu v Králově Poli. Poté nastoupil studium na gymnázium, nejdříve v Brně, odkud musel pro špatné výsledky přejít do Vyškova. V roce 1918 byl odveden na vojnu a do konce války působil ve Vídni jako voják ve vojenské kanceláři. Po konci války pokračoval ve studiu. Dodělal si maturitu a nastoupil na brněnskou Právnickou fakultu. Studia však zanechal. Už delší dobu se zajímal o psaní a kreslení. Po neúspěšném studiu se stal redaktorem Lidových novin. Zapojil se rovněž do činnosti kolem časopisu Sport a brněnského měsíčníku Salon. Podařilo se mu získat stipendium ve Francii, kde pracoval jako sportovní redaktor, a kde se poprvé setkal s hrou Ragby. Je autorem první příručky pravidel této hry u nás. Byl rovněž trenér a rozhodčí. V letech 1929 – 1931 byl hospitantem ve třídě Arnošta Hofbauera na Vysoké škole umělecko-průmyslové. Protože jeho žena byla židovského původu, byl nucen svou práci v Lidových novinách v roce 1941 opustit. Roku 1945 se, společně se svými přáteli (J. Seifert, J. Žák a další), stal zakladatelem časopisu Dikobraz. Od roku 1949 působil ve Státním nakladatelství dětské knihy. Za své knihy byl v roce 1964 jmenován zasloužilým umělcem.

Sekora často spojoval ve své tvorbě psanou i kreslenou formu projevu. Během svého života přispíval nejen do časopisů, ale spolupracoval úzce i s Českou televizí. Jeho příběhy spojují nefalšovaný český humor, dynamiku příběhu a napětí pro dětské čtenáře. Do širšího povědomí se dostali postavičky jako Brouk Pytlík, Ferda Mravenec, kuře Napipi. Mezi jeho nejznámější díla patří Ferda Mravenec (1936), Ferda Mravenec v cizích službách (1937), Ferda v mraveništi (1938), Slavnost u broučků (1938), Trampoty brouka Pytlíka (1939), Kuře Napipi a jeho přátele (1941), Kronika města Kocourkova (1947).

Postava Ferdy Mravence však nezůstala zavřena jen v knižních deskách, ale inspirovala i k jiným formám projevu (gramofonové desky, animovaný seriál nebo dětská opera) (21).

5.3 Josef Čapek (1887 – 1945)

Významný český malíř, ilustrátor, grafik a v neposlední řadě také spisovatel. Josef Čapek se narodil 23. března 1887 v Hronově v rodině lékaře Antonína Čapka a jeho ženy Boženy, která se angažovala v literárním folklóru jako sběratelka.

Své dětství trávil v Malých Svatoňovicích a v Úpici společně se svou starší sestrou Helenou a svým mladším bratrem Karlem. Vystudoval dvouletou německou tkalcovskou školu ve Vrchlabí. Poté se přihlásil na pražskou Uměleckoprůmyslovou školu ke studiu malby a kresby. Zde působil v letech 1904 – 1910. Už během svých studií začal pracovat na své mnohostranně pestré kariéře. Po studiu na Uměleckoprůmyslové škole se mu naskytla příležitost pobýt krátký čas v Paříži. Byla to velice inspirativní cesta z hlediska jeho tvůrčí činnosti. Po návratu do rodné vlasti začal spolupracovat s předními představiteli umění té doby. Společně s Antonínem Procházkou, Emilem Fillou a dalšími, se stal zakladatelem Skupiny výtvarných umělců. V roce 1912 se stal redaktorem

Uměleckého měsíčníku, redaktorem časopisu Volné směry a také byl členem Spolku výtvarných umělců Mánes.

Čapek se ve svém životě nejdříve prezentoval jako literát a novinář. Úzce spolupracoval např. s Lidovými novinami, kde zveřejňoval své recenze a referáty a později se sám stal jejich redaktorem. Jako literát vystupoval většinou ve spolupráci svého neméně nadaného bratra Karla Čapka. Společně byli autory spíše kratších forem prózy (Zářivé hlubiny a Krakonošova zahrada). Dále spolupracovali na divadelních hrách Lásky hra osudná (1911), Ze života hmyzu (1922) a na utopické divadelní hře Adam Stvořitel (1927). Jméno bratrů Čapku je spojeno také v souvislosti se sepsáním Almanachu na rok 1914. Josef Čapek sám tvořil převážně pohádky pro děti (Povídání o pejskovi a kočičce) a kratší povídky (Lelio, Pro delfína).

Jeho výtvarné umění se začalo rozvíjet kolem roku 1913. Inspirován svým pobytem ve Francii, kde se seznámil s ranou formou kubismu, který si však vykládal svým vlastním způsobem. V roce 1918 se stal jedním ze zakladatelů výtvarné umělecké skupiny Tvrdošíjní. Ve dvacátých letech se s chutí angažoval jako knižní grafik ve spolupráci s jeho bratrem a umělcem S. K. Neumannem. Navrhl motivy k dílům Loupežník a R.U.R.. Jeho ilustrace dětských knížek (Žabákova dobrodružství, Edudant a Francimor), které jsou typické svým osobitým humorem a fantazií.

Z důvodu svých protifašistických činností byl v roce 1939 zatčen gestapem a vězněn po celou dobu války v koncentračních táborech Dachau, Buchenwald, Oranienburg-Sachsenhausen, Bergen-Belsen, kde v roce 1945 zemřel. Posmrtně byla vydána díla: Básně z koncentračního tábora (1946), aforismy Psáno do mraků (1947) a Povídejme si děti (1954) (17).

5.4 Václav Čtvrtek (1911 – 1976)

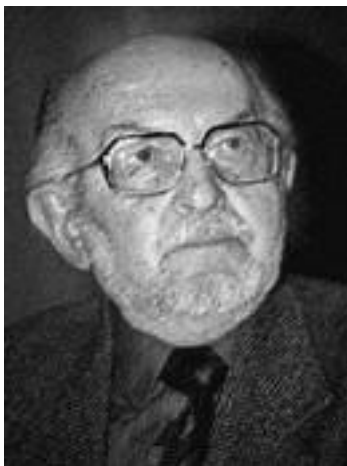
Václav Čtvrtek, vlastním jménem Václav Cafourek, se narodil 4. dubna 1911 v Praze a zemřel 6. listopadu 1976 rovněž v Praze. Byl to známý český spisovatel, autor převážně dětské literatury, povídek a her.

Společně se svou rodinou bydlel až do začátku války v Praze. Jeho otec však musel na vojnu a tak se přestěhoval se svou matkou do Jičína, kde se odehrává většina jeho pohádek. Po konci války se vrátili zpět do Prahy, kde mladý Čtvrtek začal navštěvovat gymnázium. Po maturitní zkoušce se na naléhání svého otce přihlásil na Právnickou fakultu. Studia však zanechal a stal se úředníkem.

Vliv na jeho literární tvorbu měla především jeho rodina. Už v dětství mu dědeček vyprávěl různé pohádky o loupežnících, maminka jej podporovala kupováním knih a později jej k psaní knížek dovedl jeho syn, který si vyprávění pohádek vyžadoval. V roce 1946 začal pracovat jako redaktor do Československého rozhlasu. Měl na starosti vysílání pro děti a mladistvé. Později začal spolupracovat i s televizí. A tak začaly vznikat příběhy pro televizní pořad Večerníček.

Největších ohlasů dosáhli pohádky: Rumcajs, Pohádky z mechu a kapradí, Říkání o víle Amálce, O Makové panence a motýlu Emanuelovi, Jak ševci zvedli vojnu pro červenou sukni, O hajném Robátkovi a jelenu Větrníkovi a mnoho dalších (22).

5.5 Miloš Macourek (1926 – 2002)

Básník, prozaik, autor knih pro děti a mládež, filmový scénárista a režisér. Miloš Macourek se narodil 2. prosince 1926 v Kroměříži v rodině právníka. Studoval na reálném gymnáziu v dnešním Frýdku-Místku, které však bylo v roce 1942 uzavřeno Nacisty. Krátce pak studoval na hudebně dramatické škole v Ostravě. Do konce 2. světové války pracoval jako dělník v totálním nasazení. Po válce se snažil své vzdělání dokončit. V roce 1946 však odešel do Prahy, kde postupně vystřídal několik zaměstnání (skladník, dělník v tiskárně, kulisák, redaktor v nakladatelství Máj). Od roku 1954 pracoval jako lektor na katedře literatury a umění na Ústřední škole odborů. Jeho jméno je také spojeno s Divadlem na zábradlí, se kterým autorsky spolupracoval. V roce 1960 se stal dramaturgem a o tři roky později scénáristou Filmového studia Barrandov.

Macourek své jméno proslavil především jako spisovatel pro děti a filmový scénárista. Objevuje se však i jako básník. Ve svých dílech spojuje humor, nadsázku, svůj optimismus a kouzlo dobrodružství. Psal aktuální politickou poezii a koláže z děl Jarryho. Byl autorem knih pro děti, napsal několik filmových scénářů, nebo spolupracoval na celovečerních filmech (Pane, vy jste vdova, Dívka na koštěti, Kdo chce zabít Jessii?, Zabil jsem Einsteina, pánové, Jak utopit doktora Mráčka aneb Konec vodníků v Čechách, Což takhle dát si špenát, Šest medvědů s Cibulkou, Čtyři vraždy stačí, drahoušku!, Arabela, Křeček v noční košili, Létající Čestmír a Rumburak). V 70. a 80. letech úzce spolupracoval s umělci Adolfem Bornem a Jaroslavem Doubravou na tvorbě animovaných filmů (Ze života ptáků, Mindrác, Mach a Šebestová, Žofka a spol.).

Miloš Macourek zemřel 30. září 2002 v Praze (23).

5.6 Joanne Kathleen Rowlingová (1965)

Joanne Rowlingová se narodila 31. Července 1965 v anglickém Gloucestershiru. Pochází z rodiny manažera firmy Rolls Royce. Své dětství prožila v malém městečku Tutshillu, poblíž města Chepstow, kde se společně s rodiči a její sestrou Dianne přestěhovali. Na nové prostředí si však Joanne zvykala špatně, a proto se začala věnovat četbě literatury, která se jí pozdě stala osudnou. Jako spisovatelka se začala projevovat už jako malá šestiletá holčička, kdy napsala krátký příběh o králíkovi Rabbittovi, který dostal spalničky. V dětství si také se svými kamarády ráda hrála na kouzelníky, což později vyústilo ve „světovou“ senzaci.

Po ukončení středoškolského vzdělání na Wydeanské střední škole, si jako vysokoškolský obor vybrala francouzštinu a filologii. Během studia strávila rok v Paříži jako asistentka učitele. Krátký čas pracovala jako úřednice pro Amnesty International a také jako sekretářka v Manchesteru. Během toho cestování z práce domu ji poprvé napadla myšlenka o příběhu malého kouzelníka Harryho Pottera. Práce sekretářky ji příliš neuspokojovala, a proto po smrti své matky v roce 1991 odjíždí vyučovat angličtinu do Portugalska. Zde se seznámila s novinářem Jorgem Arantesem. Manželství však moc dlouho nevydrželo. Po rozvodu se vrátil a zpět na britské ostrovy. V této době začala nezaměstnaná Joanne psát první díl dnes už slavného příběhu Harryho Pottera s názvem Harry Potter a Kámen mudrců (1995). Po obrovském úspěchu tohoto dílu napsala Rowlingová dalších šest pokračování. Prodej knih z ní udělal milionářku a jednu z nejznámějších spisovatelek 21. století.

- Harry Potter a Kámen mudrců (Harry Potter and the Philosopher's Stone)
- Harry Potter a Tajemná komnata (Harry Potter and the Chamber of Secrets)
- Harry Potter a Vězeň z Azkabanu (Harry Potter and the Prisoner of Azkaban)
- Harry Potter a Ohnivý pohár (Harry Potter and the Goblet of Fire)
- Harry Potter a Fénixův řád (Harry Potter and the Order of the Phoenix)
- Harry Potter a Princ dvojí krve (Harry Potter and the Half-Blood Prince)

- Harry Potter a Relikvie smrti (Harry Potter and the Deathly Hallows)

Každý ze sedmy dílu Harryho Pottera byl zfilmován a dosáhl nevídaného úspěchu. Další díla J. K. Rowlingové se staly doplňkovými díly této série. Jsou jimi: Bajky Barda Beedleho, Famfrpál v průběhu věků a Fantastická zvířata a kde je najít (18).

5.7 Astrid Lindgrenová (1907 – 2002)

Astrid Lindgrenová, vlastním rodným jménem Astrid Anna Emilia Ericssonová, byla a je jednou z nejznámějších švédských spisovatelů a autorka dětské literatury. Narodila se 14. listopadu 1907 v malé švédské vesnici Vimmerby nedaleko města Mariannelund a zemřela 28. ledna 2002 ve Stockholmu.

Své dětství prožila v již zmíněné vesnici Vimmerby, kde trávila čas na farmě svého otce Samuela A. Ericssona. Tato zkušenost a zážitky výrazně ovlivnily její pozdější tvorbu.

Své první zaměstnání našla v roce 1923 v redakci regionálního tisku. O tři roky později, tedy ve svých devatenácti letech, odešla do hlavního města Švédska, kde absolvovala školu pro sekretářky. S tímto vzděláním nastoupila do jedné z advokátních kanceláří. Od roku 1937 pracovala jako stenografka v kanceláři profesora kriminalistiky Harryho Södermana. Byla to velice cenná zkušenost, kterou posléze využila při psaní příběhu o mladém detektivovi Kalle Blomkvistovi.

Její první knihy vznikaly na základě příběhů, které vyprávěla svým dětem, a které si postupně zapisovala a sestavovala z nich knihy. První knihu vydala Lindgrenová v roce 1944 (Britt-Mari se svěruje) a o rok později vytvořila průlomové dílo její kariéry o životě a dobrodružstvích malé holčičky s názvem Pipi Dlouhá punčocha (eng. Pippi Longstocking). Příběhy se staly za krátký čas velice populárními a

Lindgrenová se stala světově uznávanou spisovatelkou. To přimělo autorku k napsání pokračování s názvem: Pipi se nalodí (1946) a Pipi Dlouhá punčocha v Tichomoří (1948). Kromě jiného je Lindgrenová autorkou děl Děti z Bullerbynu (1946), Detektiv Kalle má podezření (1946), Skřítek Nils Karlsson (1948), Svěťte případ Kallovi (1951), Kalle Blomkvist zasahuje (1953), Ronja, dcera loupežníka (1981) a další. Její díla byla přeložena do více než 70 jazyků a jsou prodávány ve více než 100 zemích světa. Některé z knih byly filmově i zpracovány.

Za svůj život obdržela řadu ocenění. V roce 1958 jí byla udělena Medaile H. Ch. Andersena za celoživotní dílo jako tvůrci dětských knih a v roce 1993 obdržela tzv. Right Livelihood Award za činnost v souvislosti s právy dětí a zvířat.

Astrid Lindgrenová ovlivnila svou spisovatelskou činností mnoho lidí a dokonce i švédskou vládu, když ji svou povídkou Pomperipossa ve světě peněz, přinutila zamyslet se nad daňovým systémem a možná že i jistou měrou přispěla k porážce čtyřicetileté vlády Sociální demokracie (19).

5.8 Ota Hofman (1928 – 1989)

Ota Hofman byl český prozaik a filmový scénárista, představitel současné literatury a filmu pro děti a mládež. Narodil se 10. 4. 1928 v Praze. Občas užíval pseudonym Ota Dvorský. Jeho otec pracoval jako obchodní cestující. Dětství měl Ota šťastné, prožil jej částečně u dědečka v Bohdašíně v Podkrkonoší a částečně v Praze v tehdejší periferní části Žižkov. Přesto, že byl Žižkov periferií, jako takový přirostl Otu Hofmanovi k srdci. Většinu svých děl tedy i díky tomu zasadil do městského prostředí.

Po úspěšně složené maturitní zkoušce na obchodní akademii nastoupil Ota Hofman na práva. Po roce, když došel ke zjištění, že to pro něj nebyla nejlepší volba, přešel na filmovou fakultu Akademie múzických umění, kde si vybral obor dramaturgie a scénáristika. FAMU úspěšně dokončil v roce 1948 scénáři k filmu

Jestřáb kontra Hrdlička a dětským filmem Punt'a a čtyřlístek. Při své filmové profesi podnikl Ota Hofman mnoho cest do zahraničí. Znalost cizích prostředí později velmi využívali při psaní svých děl.

První jeho práce byly otištěny v časopise Středoškolák v roce 1945, pro něhož psal několik let. Po ukončení studií na FAMU se s chutí pustil do filmování. Dlouhou řadu let byl scénáristou Filmového studia Barrandov. Později zde působil jako dramaturg skupiny Josefa Trägra, kde vznikaly filmy pro děti a mládež, z nich se mnoho proslavilo i ve světě. V roce 1967 byl pozván do města Ostrova. Tady jej přijali za člena dětského filmového klubu. Ota Hofman se sem pak velmi často vracel a podílel se na přípravách dětského filmového festivalu. Za tuhle obětavou tvůrčí činnost byl mezi obyvatelé Ostrova přijat a s velkou slávou mu bylo uděleno čestné občanství města Ostrova. Knihy Oty Hofmana byly velmi ovlivněny jeho filmařskou prací. Jeho práce spisovatele a filmaře se velmi doplňuje a prolíná. Jeho prózy byly přeneseny na filmové plátno, jindy zase filmový scénář sloužil jako předloha knihy. Hofmanovu tvorbu a především orientaci na literaturu pro děti a mládež, velmi ovlivnila i spolupráce s jeho spolužákem Milanem Vošmikem. Mezi jeho nejznámější díla patří: Pohádka o staré tramvaji (1962), Klaun Ferdinand a raketa (1965), Pan Tau a tisíc zázraků (1974), Lucie a zázraky (1980) nebo tragický příběh Králíci ve vysoké trávě (1962).

V roce 1979 byl Ota Hofman oceněn titulem: zasloužilý umělec.

O deset let později, dne 17. Května 1989, Ota Hofman v Praze umírá (24).

5.9 Josef Kolář (1905 – 1983)

Josef Kolář, významný český spisovatel, publicista a autor rozhlasového vysílání pro děti a mládež, se narodil 21. dubna 1905 v Lounech jako syn strojvůdce a zemřel 12. března 1983 v Praze.

Studoval na obecné škole v Lounech, odkud pak přestoupil na reálku, kde odmaturoval v roce 1924. Dále už pokračoval v Praze. Přihlásil se na přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, kde získal v roce 1930 doktorský titul. V rámci toho pobýval krátce v Jugoslávii, kde byl vyslán botanickým oddělením Národního muzea na studijní cestu. Stal se učitelem v Horní Bečvě u Rožnova pod Radhoštěm a poté ve Frýdku Místku. Stal se také externím referentem pro mládežnické vysílání v rámci Čs. rozhlasu. Své pedagogické zkušenosti si rozšířil při dvouleté působnosti v Těšíně (1936 – 1937) a poté v Ostravě.

V roce 1945 se stal stálým redaktorem Čs. rozhlasu se zaměřením na děti a mládež. V roce 1963 byl dokonce jeho uměleckým šéfem. Během 40. a 50. let se aktivně účastnil dění v redakci. Roku 1948 řídil přímé vysílání z výstavy k 25. výročí založení rozhlasu Mevra. V redakci za Kolářovy působnosti vznikaly pořady jako každotýdenní Pionýrská beseda nebo měsíční pořad Sovětští pionýři. S rozhlasem se snažil spolupracovat i poté, co odešel do penze (1965). Spolupracoval i s televizí, filmem a psal naučné scénáře.

Kromě rozhlasových pásem se Josef Kolář proslavil i jako spisovatel. Zabýval se především literaturou pro děti a mládež, tak jako v rozhlase. Mezi jeho nejznámější díla patří román o životě dvou malých čmeláků Bzund'a a Brund'a aneb Dobrodružství dvou čmeláků od jara do zimy (1946 – 1947), Podivuhodný setkání (1955), Nová podivuhodná setkání (1956), dále jeho nejznámější síla Z deníku kocoura Modroočka (1965), Cesta s člověkem (1966) (5).

5.10 Carlo Collodi (1826 – 1890)

Carlo Collodi, vlastním jménem Carlo Lorenzini, byl známý italský spisovatel a novinář. Narodil se 24. listopadu 1826 ve Florencii jako syn kuchaře Dominika Lorenziniho a služky Angeli Orzaliové a zemřel 26. října 1890 tamtéž.

Narodil se jako první z deseti dětí. Své dětství strávil v malé vesnici s názvem Collodi, podle které později převzal svůj pseudonym. Poté, co navštěvoval základní školu v Collodi, byl poslán do Val d'Elsa, aby se stal knězem. Po absolvování kněžského semináře pracoval jako knihkupec. Poté co se hnutí za sjednocení Itálie rozšířilo, účastnil se Collodi i politického dění. Ve věku 22 let se stal novinářem, aby nějak podpořil boj za italskou nezávislost. V roce 1848 založil satirický časopis *Il Lampione*, který byl však o rok pozdě zakázán. Jeho druhý časopis *La Scaramuccia* byl úspěšnější a dokonce se mu povedlo v roce 1860 znovu zavést i *Il Lampione*. Současně se věnoval psaní komedií a editování novin.

V roce 1861, kdy došlo ke sjednocení Itálie, se Collodi vzdal své novinářské profese a začal pracovat jako divadelní cenzor a editor časopisů. Brzy se však vrátil k dětské fantazii překládáním a prepisováním pohádek od francouzského spisovatele Charlese Perraulta. Byl to právě Perrault, který oživil téměř zapomenuté pohádky jako Červená Karkulka, Šípková Růženka nebo Kocour v botách. Na základě toho začal psát Collodi své vlastní pohádkové příběhy pro děti zahrnující sérii příběhů o postavě jménem Giannettino. V tomto období vzniklo jeho neslavnější dílo s názvem Příběh loutky (*The Story of a Puppet*), později přejmenováno na Pinocchiova dobrodružství (*The Adventures of Pinocchio*). Kniha dosáhla nevídaného úspěchu. V roce 1883 vytvořil Eugenio Mazzanti originální ilustrace a o devět let později byla kniha přeložena do angličtiny M. A. Murrayem.

6 Obsahy děl

Tato kapitola nám ve zkratce přibližuje obsahy zkoumaných pohádek. Seznamujeme se v ní s hlavními hrdiny příběhů, jejich dobrodružstvím a útrapami, které na ně autoři ve svých dílech přichystali. V některých případech se i dovídáme, co vedlo autory k vytvoření těchto děl, kdy díla vyšla poprvé, či jaké útrapy a změny musely prodělat během doby nadvlády některých politických ideologií.

6.1 Broučci

První pohádka českého spisovatele a evangelického faráře Jana Karafiáta byla vydána v roce 1876 na jeho vlastní náklady (za finanční podpory jeho mecenášky lady Jane Beaukenen).

Příběh zobrazuje rodinu svatojánských broučků a jejich přátel. Hlavním hrdinou je Brouček, malý neposlušný zvědavý svatojánek, kterého od malinka fascinovalo létání po vzoru tatínka. Brouček na svou neposlušnost několikrát doplatil a to nejen v dětství, ale i později už Beruškou, a nejmoudřejší Janinka.

Broučci žijí v souladu s přírodou a Biblí. Před jídlem se modlí, konají dobro ve formě pomoci lidem (svítí jim lucerničkami v noci na cestu). Den pro broučky začíná západem Slunce. Tehdy maminka připraví snídani a po ní letí tatínek s Broučkem a s kmotříčkem svítit. Takto svítí celou noc, a jakmile kohout zakokrhá, přiletí zpět domů k mamince, společně povečeří a s prvními slunečními paprsky uléhají ke spánku. Broučkovi se na jeho letech přihodilo nejedno dobrodružství, ale jednou ho darebný kluk zranil velmi těžce, až z toho byl Brouček dlouho nemocný. Před příchodem zimy broučci vždy zabezdili všechny otvory do chaloupky a spali a spali až do prvních jarních sněženek. Brouček díky svým dalším dobrodružstvím zažívá i zklamání z první lásky. Nakonec si Brouček vezme za ženu svou dlouholetou kamarádku Berušku, se kterou má mnoho malých broučků. Jednou coby dospělý. Dalšími významnými postavami jsou zde kmotříčka s kmotříčkem a

ale přijde zlá dlouhá zima a tak se stalo, že se místo broučků na jaře na louce objevili malé Chudobky.

6.2 Ferda Mravenec

Ferda Mravenec je jedna z hlavních postav stejnojmenného díla významného českého spisovatele, grafika a entomologa Ondřeje Sekory. Ferdova postava se poprvé objevila 1. ledna 1933 na stránkách Lidových novin, kdy začaly vycházet kreslené Příhody Ferdy Mravence. První komiks byl vytvořen pro dospělé a měl znázorňovat Ferdu jako osudem zmítaného proletáře. Poté, co se Sekora rozhodl pro knižní vydání, komiksy upravil a uhladil tak, aby byly čtivé hlavně pro malé čtenáře.

Ferda Mravenec je za každé situace optimisticky naladěný mravenec, s červeným puntíkováným šátkem kolem krku. Je chytrý, odvážný, vynalézavý a za každé situace si ví rady. Na rozdíl od svého kamaráda a kolegy Brouka Pytlíka je Ferda ale praktik. Brouk Pytlík sice všude byl a všechno zná, ale pouze teoreticky.

Hlavním hrdinou tohoto příběhu je všestranně nadaný mravenec Ferda, který si poradí s prací a problémy každého druhu. V naší knize se musí potýkat hned s několika zapeklitými úkoly. Obyvatelům louky se představí jako nebojsa, když do svého kočáru zapřáhne vždy nerudného pana Hlemýždě, z velké lásky k Berušce je rozhodnut splnit jí jakékoliv přání, a když si Beruška usmyslí, že chce zeleného koníka, není pro Ferdu žádný velký problém jí vyhovět kobyliku zkrotit. Nakonec se ukáže, že láska k Berušce je sice veliká, ale bohužel neopětovaná a díky Berušce se Ferda dokonce ocitne v moci policie a je odsouzen k 25ti ranám na zadeček. Naštěstí má kolem sebe spoustu dobrých kamarádů, kteří jej z této šlamastiky vysvobodí. Tato příhoda, je ale důvodem, proč musí Ferda své přátele a louku opustit, existuje totiž možnost, že by se roháč, brouk, který měl na Ferdovi vykonat trest, chtěl pomstít za to, že jej Ferda zostudil pře celým publikem, které se na onu veřejnou popravu přišlo podívat a dokonce byl na Ferdu vydán i zatykač. Ferdovi se to moc nelíbilo, ale nakonec uznal, že asi bude vážně nejlepší krajinu opustit. Uspořádali si na

rozloučenou noční oslavu, na kterou byl pozván kouzelník. Ten vyčaroval vzducholod' na tenounkých provázcích, do které pak pavouček zapletl malinkou lávku. Na tu se Ferda posadil a vítr ho na vzducholodi odnesl do ciziny, kde bude v bezpečí.

6.3 O pejskovi a kočičce (Jak si pejsek s kočičkou dělali k svátku dort)

Tato kniha vznikala kolem roku 1928, kdy se Josef Čapek inspiroval především dětským světem, neboť jeho dcera Alenka, dorůstala do školních let. Náměty čerpal Josef Čapek především ze svého dětství. Všechny pohádky a především ty O pejskovi a kočičce mají výchovný ráz.

Hlavními postavami, jak už naznačuje sám název knihy, jsou dvě zvířátka, pejsek a kočička. Pejsek zastupuje roli muže, kočička ženu. Zvířecí postavy spolu vychází dobře, přesto, že v reálném světě, se ve většině případů nesnášejí. Pejsek s kočičkou se mají rádi a bydlí spolu. V pohádce vystupují také děti. Hlavní část jim je zde věnována v úvodu. Je zde velmi nápadný výchovný ráz. Pak už přechází děj především k samotným zvířátkům a k jejich příběhu.

Pejsek slavil svátek, kočička narozeniny, tak se děti rozhodly, že jim udělají dort. Udělaly krásný dort z písku a ozdobily jej bílými kamínky, které měly nahrazovat mandle. Takový krásný dort donesly pejskovi a kočičce, ale oni písek nejedí. Dostali na opravdový dort ale takovou chuť, že se rozhodli, že si jej upečou sami. Dali do něj vše, co měli rádi syrečky, kosti, myši, buřty, škvarky, bonbóny, čokoládu. A vyhnuli se všemu, co rádi nejedí zavařeniny, chleba. Dali dort upéct. Až se jim zdál dost upečený, postavili jej za okno vychladit a šli se podívat za dětmi, jak si hrají s kuličkami a taky je na ten dort pozvat. Jenže když dort nikdo nehlídal, šel okolo okna zlý pes. Tomu to kolem nosu tak krásně zavonělo, že se mu sliny začaly sbíhat na ten dort. Neodolal a všechnen jej ještě horký snědl. Když se pejsek s kočičkou a s dětmi vrátili, našli ho tam, jak se drží za břicho a heká bolestí. Tak se děti slitovaly a kočičku s pejskem vzali k sobě domů na oběd. Pejsek s kočičkou i pochutnali na výborném obědě a libovali si, jak se jim ten sváteční den vyvedl.

6.4 Mach a Šebestová ve škole

Soubor příběhů, jejichž hlavními hrdiny jsou žáci 3. B Mach a Šebestová. Ti jsou prakticky ve všech příbězích doprovázeni psím kamarádem Jonatánem, jeho majitelkou paní Kadrnožkovou, spolužáky, soudružkou učitelkou a ještě mnoha jinými postavami, které bydlí ve městě nebo se s nimi Mach a Šebestová setkávají díky utrženému kouzelnému sluchátku.

Kniha je tvořena hned několika dobrodružnými příběhy. V tom prvním, nazvaném O tom, jak Mach a Šebestová jeli s Jonatánem na školní výlet, se jejich nejlepší kamarád pes Jonatán díky kouzelnému sluchátku promění v chlapce. To proto, aby mohl jen s dětmi na školní výlet. Soudružka učitelka je z něj zprvu malinko nervózní, ale když se Jonatán předvede jako správný kluk a vyčenechá zloděje, který ukradl Šebestové výborný jahodový koláč z chlebníku, který jí maminka připravila na cestu a pak onoho zloděje ještě vytáhne z vody, když se topí, najde pro něj i soudružka učitelka milá slova. V druhém příběhu, nazvaném Člověk neandertálský, se děti ve škole učí o člověku neandertálském a o Pravěku. Povídají si, že se v té době živili lidé lovem mamutů a Šebestovou strašně zajímá, jak takového mamuta upravovali nebo s čím jej jedli. Na to soudružka učitelka neumí odpovědět, tak se Mach s Šebestovou do Pravěku vydají, aby zjistily, jak to bylo. Jenže v době ledové nejsou jen mamuti, ale i jámy, do nichž se mamuti chytají. Do jedné takové Šebestová spadla. Nevěděli si rady, jak z ní Šebestovou dostat, až přišel člověk neandertálský, zohnul jeden obří kopr a vytáhl Šebestovou ven. Děti mu poděkovaly a představily se. Člověk neandertálský se jmenoval Buml František a měl stále hroznou rýmu, neboť to víte, doba ledová je doba ledová. Za to, že byl na děti tak hodný, mu pomocí kouzelného sluchátka a Jonatána pomohou ulovit jednoho mamuta. Šebestová si napsala recept, podle kterého v době ledové připravovali mamuta, a Mach nabídl panu Bumlovi, ať se s nimi vrátí do školy, že tam ještě nikdy nikdo člověka neandertálského neviděl. Ten souhlasil a tak se najednou objevili u Šebestů v kuchyni. Tam se pana Bumla ujal pan Šebesta a naučil jej základním hygienickým návykům. Ve škole je z něj náramně pozdvižení, a protože pan Buml česá výborné ovoce, zůstává ve škole ve funkci

školníka. Třetí příběh se nazývá, Kropáček má angínu. V tomto příběhu se děti s paní učitelkou vypravují na exkurzi do zoologické zahrady. Jenže jeden ze spolužáků Macha a Šebestové, Kropáček má angínu, a protože to není žádná legrace, tak musí ležet doma a nemůže s dětmi do zoo. To ale děti velice mrzí a tak společně vymyslí plán jak Kropáčkovi pomoci. Doma se vyzbrojí vším, co by mohli v boji proti bacilům požit (nůž, obří vidlička, kyblík a kartáč) a vydají se na návštěvu, kde mají v úmyslu pomocí kouzelného sluchátka se zmenšit, vlézt Kropáčkovi do úst a všechny bacily tam zničit. Jejich plán se i přes malé šokbrnutí vydaří a pan doktor dovolí jít Kropáčkovi s dětmi do zoo, neboť je již zcela zdrav. Další, v pořadí čtvrtý příběh, s názvem Piráti je napínavým dobrodružstvím, které začíná opět ve školních lavicích. Pan ředitel dětem nabídne, že si mají pořídit zvířátko, které by chtěly použít pro studijní účely. Šebestová navrhne slona, neboť je to zvíře veliké, takže by na něj viděli krátkozraký kamarád Mach. Pan ředitel ale nesouhlasí, neboť slon je moc drahý. Soudružka učitelka potom pokračuje ve vyučování, kde se s dětmi učí o mořeplavbě a vypráví dětem o loupeživých pirátech. V tom napadne Macha, že kdyby se dostali k takovému zlatému pokladu, jako kradli piráti, mohli by si klidně slona do školy pořídit. Vezmou sluchátko a s celou třídou se najednou objevím v podpalubí pirátského korábu. Piráti je objeví a chtějí je hodit přes palubu žralokům. Naštěstí sebou mají psa Jonatána, který překouše lano ukotvené k plachtě a ta spadne na piráty. Děti vezmou truhlu se zlatem a vracejí se zpět do třídy, kde na ně čeká soudruh ředitel. Předají mu truhlu se zlatem pro školní účely. Za peníze z ní si pořídí pro biologický kroužek slona. Další příběh se nazývá Pán tvorstva. Děti se ve škole učí o tom, že člověk je pán tvorstva. Soudružka učitelka jim říká, že je to proto, že člověk nad vším vítězí rozumem. Machovi to ale vrtá hlavou, neboť nedokáže pochopit, jak někdo kdo je pánem tvorstva může dělat tolik skopičin, jako jsou například války. Pak se děti zamyslí nad tím, jestli je to na jiných planetách stejné. Tak vezmou kouzelné sluchátko a přemístí se díky němu na planetu Ťap- ťap. Stanou se zde zajatci Babulky (nejspíš nějaký pes), která je vezme do školy a tam si všichni myslí, že jsou to zvláštní druhy myši se zakrnělými čumáčky. Mach se ohradí, že jsou lidé a že mají výborný čich, načež se ukáže, že tvorové na téhle planetě mají čich mnohem lepší. Pak se ozve Šebestová, že na čich kašlou, že nad vším vítězí rozumem. Ta paní učitelka jim dá

zvláštní početní úkol, ale ten nedokáže vyřešit ani přivolaná soudružka učitelka. Pak se do zvláštní třídy přičítá hrozivý tvor Žlabava. A soudružka učitelka křičí, ať tu nestvůru zabijí, ale ta nová paní učitelka, že tak ni to nedělají, že Žlabavu normálně klidně pozdraví. Tak se také stane a Žlabava se pak uklidní. Potom co se děti i se soudružkou učitelkou vrátí do školy, všichni si musí opravit poznámku v sešitě, že člověk sice je pánem tvorstva, ale to ještě neznamená, že je moudrým pánem tvorstva. To bude tehdy, až bude chránit všechno živé a stane se nejlepším kamarádem zvířat a celé přírody.

6.5 Harry Potter a kámen mudrců

V poslední době velmi populární dílo nejen u malých čtenářů. U nás poprvé vyšlo v únoru roku 2000 pod nakladatelstvím Albatros.

Mezi hlavní postavy tohoto příběhu patří samozřejmě odvážný Harry Potter, sirotek vyrůstající se svou tetou Pettunií, strýcem Vernonem a s jejich povedeným synem Dudleyem, ve světě mudlů. Mezi nejbližší přátele Harryho patří svérázná a sebevědomá Hermiona Grangerová a malinko neotesaný, ale velmi upřímný Ron Weasleyem. Ve škole čar a kouzel se setkáváme s moudrým Brumbálem, dobrosrdečným Hagridem, s tajným profesorem Snapem, nebo s přísnou, ale férovou profesorkou McGonagallovou.

Harry Potter je sirotek, kterého vychovávají jeho teta se strýcem. Rodiče Harrymu umřeli, když byl ještě miminko. Teta se strýcem mu řekli, že zemřeli při autonehodě. Že tomu tak nebylo, se Harry dozví pár dnů před svými jedenáctými narozeninami. To se kolem něj začínají dít podivné věci a hlavně, dokonce Harrymu přijde hned několik dopisů, což se nikdy před tím nestalo. Strýc Vernon ví, že jsou to pozvánky do školy čar a kouzel a nechce se smířit s tím, že by se z Harryho měl stát kouzelník. Tak vezme celou rodinu a odveze ji na opuštěný ostrov uprostřed moře. Tam se však minutu před Harryho narozeninami objeví znenadání poloobr Hagrid a kromě toho, že Harrymu popřeje k jedenáctým narozeninám a obdaruje jej poprvé

za celý dosavadní život Harryho opravdovým dortem, poví mu zde také pravdu o jeho rodičích a o Voldemortovi, a hlavně mu sdělí obsah dopisů, které mu v poslední době chodily – Harry má v novém školním roce nastoupit do školy čar a kouzel v Bradavicích. Sice je to mnoho informací najednou na tak malého kluka, ale Harrymu se to líbí. S Hagridem z ostrova odjíždí a začíná tak dlouhou dobrodružnou cestu. Při nákupech, potřebných věcí nutných při studiu v Bradavicích, v Příčné ulici se Harry první zastaví v bance, kde si vybere část úspor, které mu zanechali rodiče, pak v obchodě, kde si vybere hůlku (hůlka jeho) a jako poslední dokonce Harry dostane od Hagrida svůj první narozeninový dárek – sovu sněžnou, Hedviku. Pak už nic nestojí v cestě a Harry se vydává do Bradavic. Ve vlaku se Harry seznámí s Hermionou a Ronem. Po příjezdu do Bradavic je Harry jako ve snu. Jako první důležitý krok je rozdělení prváků do kolejí pomocí Moudrého klobouku. Ten Harryho, Rona i Hermionu přiřadí k Nebelvírské koleji. Přesto, že Ron a Harry považují Hermionu za nepřátelskou šprtku, po nepříjemné události s trolem se z těchto tří dobrodruhů stane nerozlučná trojka. Harry se také velmi dobře předvede při létání na koštěti a tak se z něj stane nejmladší hráč Famfrpálu. To je kouzelnická hra, malinko podobná fotbalu. Harry je zde za chytače. Dětem se postupně podaří zjistit, jak je to s kamenem Mudrců, který je uložen ve škole a přísně střežen. Harry celou dobu podezřívá profesora Snapa, ale poté, co se dostane do komnaty, kde je kámen uložen zjistí, že se mýlil. Tam Harryho velmi překvapí, že kámen chce ukrást malý koktavý profesor Quirrell. Ten jej chce předat svému „pánovi“ lordu Voldemortovi a tak jej vrátit k moci. Naštěstí se Harrymu podaří kámen před Voldemortem uchránit a všechno dobře dopadne.

6.6 Pipi Dlouhá punčocha

Nejslavnější dílo švédské spisovatelky A. Lindgrenové. Postava Pipi vznikla z příběhů, které Lindgrenová vyprávěla své dceři před spaním.

Hlavní postavou tohoto příběhu je rudovlasá devítiletá Pipi. Tyto nápadně rudé vlasy jsou spleteny ve dva pevné copy trčící do stran jako by byly z drátu. Její nos

a tváře jsou pokryty pihami a šaty, které nosí, mohou některým lidem připadat při nejmenším extravagantní a co teprve boty, které jsou Pipi alespoň o tři čísla větší, což ji ale nemůže odradit od toho, aby je nosila. Byl to dárek od tatínka a ten se prostě nosit musí. Pipi je svérázná bláznivá velmi silná mladá dívenka, vždy sršící dobrou náladou a výbornými nápady na zábavu, která má maminku anděla a tatínka mořského vlka. Přátelí se s dvěma dětmi, holčičkou Anikou a chlapcem Tomym, kteří sou sourozenci a bydlí v domě hned vedle Pipi. Pipi bydlí ve vile Vilekule sama, jen se svými zvířecími mazlíčky, koněm Alfredem a opičkou panem Nilssonem.

Kniha je rozdělena do tří oddílů. Každý z nich má vlastní název, první se jmenuje Pipi dlouhá punčocha. V této části knihy je na prvním místě kapitola s názvem Pipi se nastěhuje do vily Vilekuly. V této kapitole se Pipi setkává poprvé s pány četníky a velmi názorně jim ukáže, že sama všechno klidně zvládne. Seznamuje se zde i se svými sousedy chlapcem Tomym a dívenku Anikou. Další část knihy se jmenuje Pipi dlouhá punčocha se nalodí. V tomto oddíle je jako první uvedena kapitola s názvem Pipi nakupuje. Zde se s Pipi a s jejími kamarády vydáváme do středu městečka, kde objevíme obchod se sladkostmi, kde si Pipi koupí vše na co má i nemá chuť. Pipi je dívenka sice zvláštní, ale velmi dobrosrdečná, a tak se se všemi dětmi co stáli okolo a přihlíželi, jak Pipi nakupuje osmnáct kilo bonbónů, rozdělila. Poté se stavili v hračkářství a i tam Pipi koupila svým dvěma přátelům přesně to, co chtěli. Třetí část naší knihy se nazývá: Pipi dlouhá punčocha v tichomoří. V této části například v kapitole s názvem: Pipi bydlí dál ve vile Vilekule, se naše hlavní hrdinka setkává s namyšleným bohatým mužem, který by velice rád koupil vilu Vilekulu. Pán se dostane do roztržky s Pipi, která ho nakonec vyhodí. Po několika dalších slovních rozepřích se pán sebere a už ho ve vesnici nikdy nikdo neviděl. Poslední kapitola této části se jmenuje: Pipi dlouhá punčocha nechce být velká. Začíná velkým návratem dětí z Tichomoří. Děti bohužel nestihly Vánoce a ježíška, ale i tak pro ně Pipi měla schované dárky. Tomy dostal barvičky a Anika červený slunečník. Pak se děti dostanou k poněkud filozofickému tématu: dospělí si neumějí hrát a není s nimi žádná legrace. Tehdy si děti uvědomí, že vlastně ani vyrůst nechtějí.

6.7 Pinocchiova dobrodružství

Postava Pinocchia se poprvé objevila v roce 1883 v knize Carla Collodiho s názvem *The Adventures of Pinocchio*.

Hlavní postavou tohoto příběhu je dřevěná loutka panáčka Pinocchia. Má šatičky z květovaného papíru, pár botiček ze stromové kůry a čepičku z chlebové střídky. Pinocchia vyřezal z polínka řezbář Geppetto ve své dílně. Dřevěný panáček má velké přání, stát se opravdovým živým klukem. Kvůli tomuto snu se dostává do různých šlamastik a zažívá neuvěřitelná dobrodružství.

Pinocchio coby polínko se dostal do dílny mistra Třešničky, kde se z něj měla stát noha ke stolu. Naštěstí k mistru Třešničkovi přišel jeho dobrý přítel kmotr Geppetto a prosil jej, zda by mu nedal kus dřeva, že ba si rád vyřezal panáčka. Pinocchio zlobil svého otce, když ještě ani nebyl celý vyřezaný, to kmotra Geppetta velice mrzelo. Hned jak měl Pinocchio nohy, tak svému otci utekl, ten jej dohnal, ale kvůli pomlouvačným lidem se dostal do vězení. Chlapec se mezi tím seznámí s cvrčkem. Ten se Pinocchiovi snaží promluvit do duše, ale marně. Pinocchio zlobí dál. Když se Geppetto vrátí z vězení, Pinocchiovi bohužel uhoří nohy a Geppetto přesto, že je na něj našťvaný, mu vyřeže nové. Pinocchio slíbí, že za tohle bude chodit do školy, ale na to, že potřebuje Slabikář. Geppetto jde, prodá svou kazajku, přesto, že je zrovna třesnutá zima a koupí slabikář. Tento úplně nový slabikář Pinocchio prodá, aby se mohl podívat do loutkového divadla. I zde vyvede Pinocchio mnoho lumpáren, ale v jádru je to dobrý kluk a stále myslí na svého tatínka. Po cestě z divadla domů potká dva kamarády, kulhavého lišáka a slepého kocoura. Naletí jim na sladká slova a oni pak Pinocchia okradou a nejen to, za to, že jim peníze nechtěl vydat dobrovolně, ale museli ho honit, pověsili ho pak na větev velikého dubu. Během této honičky pozná Pinocchio spanilou vílu Modrovlásku. Ta má velice hodné srdce a tak se jí nakonec Pinocchia zželel a z větve ho těsně před jeho smrtí nechá sundat. Nechá k němu zavolat lékaře. Ten Pinocchiovi naordinuje léky, které ale Pinocchio nechce. Pak poprvé neřekne pravdu a povyroste mu nos. Pinocchio se znovu setkává s kocourem a lišákem a jde s nimi na Zázračné pole zasadit zlatáky. Pinocchio je

okraden o své zlatáky nakonec a za trest jde za to na čtyři měsíce do vězení. Po propuštění ze žaláře se Pinocchio chce vrátit do domku k Modrovlásce, ale po cestě potká velikého hada a chytí se do pasti. Pinocchia chytí rolník a udělá si z něj hlídacího psa na svém statku. Ten pak objeví zloděje na tomto statku, a jelikož tak věrně hlídal je propuštěn na svobodu. Za tu dobu co byl Pinocchio ve službě, víla Modrovláska zemřela žalem a steskem po svém Pinocchionvi. Pinocchio pak najde holuba, který ho odnese na mořské pobřeží. Tam se panáček vrhne do moře, aby pomohl svému tatínkovi. Na ostrově Příčinnivých včel se Pinocchio setkává opět se svou vílou Modrovláskou, ze které během uplynulé doby vyrostla z děvčátka žena. Ta Pinocchioví vyhubuje za to, že ji opustil. Zde Pinocchio také slíbí, že bude hodný a bude se učit, protože by chtěl být normální chlapec. Pinocchio jde se svými spolužáky k moři podívat se na žraloka. Dojde k roztržce, jeden spolužák je zraněn a Pinocchia zatknou četníci. Pinocchio se pak vrací zpět k víle, která mu slíbí, že již příštího dne se stane chlapcem, Pořádá se velká oslava. Pinocchio se chlapcem nestává, ale odchází s přítelem Kahánkem do Tramtárie. Z Pinocchia se stane oslík, dostane se do cirkusu, kde si z něj zlý člověk chce udělat kůži na buben. Oslík je hozen do moře, kde se z něj stane opět dřevěný panáček a sežere ho žralok. Pinocchio se v těle žraloka setká se svým tatínkem Geppettem. Společně z těla žraloka uprchnou. Z dřevěného panáčka Pinocchia se konečně stává živý chlapec.

6.8 Pan Tau a tisíc zázraků

Postava kouzelného Pana Tau se poprvé objevila ve stejnojmenném televizním seriálu, jehož první díl byl natočen už v roce 1969. Autor námětu i filmového scénáře byl Ota Hofman. Později, v roce 1974, napsal o Panu Tau knihu, které ale nebyla jednoduchým přepisem seriálu, ale samostatným příběhem, který začínám detektivním pátráním po muži s buřinkou.

Každý dospělý a každé dítě by mělo znát legendární postavu Pana Tau. Záhadný pán s černou buřinkou a deštníkem umí být chvíli malý a chvíli velký, stačí, když si poklepe na kouzelnou buřinku. Ať jako malý nebo jako velký má pan Tau jednu

záviděníhodnou vlastnost a to, že umí plnit všechna dětská přání a sny ve skutečnost, prostě a jednoduše splní dětem vše, co jim na očích vidí a přitom nevydá ani hlásku.

V knižní podobě je příběh o zázračném Panu Tau rozdělen na tři větší části, a začíná jakousi autorovou předmluvou o tom, jak se jako malý šestiletý chlapec s Panem Buřinkou Pohádkou Zázrakem Kouzlem osobně setkal. Seděl na chodníku nad kanálem a smutně koukal na kanálovou mřížku, pod kterou mu spadla duhová kulička. V tom se z ničeho nic zjevil záhadný muž v černém kabátu, v klopě květinu a na hlavě buřinku. Usmál se, deštníkem nadzvedl mříž kanálu a bezeslova zatočil buřinou. Z našeho hrdiny vyrostle ale dospělý policista, který se snaží Pana Tau zatknout. Setkává se s malou holčičkou, která měla kouzelného panáčka. Ten kouzelný panáček byl chvíli malý a pak chvíli velký. Jenže jednou se jí prostě ztratil a on má za úkol ho najít. Proto letí do Říma, kde jeho pátrání nabírá další stopy, neboť se záhadně přemístí celý kolotoč. Za celé pátrání spolu Pan Tau a náš policista zažijí spoustu dobrodružství. Vše končí nalezením ztraceného Pana Tau ve ztrátách a nálezech a symbolickým rozloučením.

6.9 Z deníku kocoura Modroočka

Ilustrované vyprávění spisovatele Josefa Koláře, o chytrém kocourkovi, které vyšlo poprvé v roce 1965.

Hlavním hrdinou tohoto vyprávění je malinký kocourek jménem Modroočko, který si vedl deníkové zápisky o všem, co zažil v domě se svým člověkem. Dalšími hrdiny knihy jsou Zelenoočka, Zrzunda Bělovous a Kiki, kteří Modroočka občas docela nepěkně zlobí, ale naučí jej i obezřetnosti, hlavním kočičím zvykům a sebekázní. V neposlední řadě zde vystupuje samozřejmě i člověk, který chodí jen po zadních, teda po dvou, podle toho mu Modroočko říká dvounožec.

Modroočko je malý kocourek, který po svém, teda po kocourkovském, popisuje člověka a svět, ve kterém žije. Seznamuje se zde s jinými kočkami a kocoury. Zažívá mnohé dobrodružství od prvních krůčků až po čas, kdy se z Modroočka stane hrdý

otec čtyř koťátek. Jeho pán, dvounožec, se o svého malého kamaráda hezky stará. Modroočko u něj najde vždy pochopení, a misku výborného papání. Sám, jako správný odvážný kocour, se Modroočko vypravuje na noční dobrodružství. Modroočko zde popisuje, jak se seznámil s kočkou Zelenoočkou. Jak ho Zelenoočka naučila lézt na strom. Jak byl chudáček Modroočko nemocný a jak se o něj jeho člověk pečlivě staral. Jak uvízl na stromě, kam pro něj jeho člověk vylezl, ale sám si moc ublížil, až musela přijet sanitka a člověka odvézt do nemocnice. Modroočko se díky svým kamarádům dozvídá, že „nestvůry, které polykají lidi“ nejsou vůbec žádné nestvůry, ale jsou to auta a autobusy. S pomocí svého kamaráda Zrzundy se naučí zpívat. Modroočka dokonce přepadne zlý kocour Žluťák. Dokonce v kapitole nazvané: Bylo to velice zlé, se velmi pohněvá se svým pánem, když mu rozbije brýle. Kniha obsahuje ještě spoustu dalších dobrodružství tohoto malého nezbedy a končí narozením čtyř malých potomků kocoura Modroočka a kočky Kiki.

6.10 Pohádky z pařezové chaloupky

Hlavními hrdiny knihy s názvem Pohádky z mechu a kapradí jsou dva skřítki. Jeden spíše hubený a vysoký, druhá malinko kulatější. Oba nosili na hlavě čepičky s bambulkou na konci. Byli trochu popletové, ale nakonec si vždy se vším věděli rady. Jeden se jmenuje Křemílek, druhý Vochomůrka.

Naše kniha obsahuje třicet příběhů s těmito hrdiny. Společně zažívají Křemílek s Vochomůrkou nevšední dobrodružství. Musejí se vypořádat s hodinami, které mají jen jednu ručičku; s otvíráním studánek; společně uvařili šípkový čaj; jak rozbili medákovi sluníčkovou basu; sadili semínko, ze kterého místo fialy vyrostla zlá divizna, které sebrala Křemílkovi čepičku; museli se společně poprat s úkolem, jak učesat vílu; jak si zkusili zahrát bez basy; jak jim spadl ze stolu drobeček; jak měli hodiny se zlatou kukačkou; jak šili kalhoty; jak rozpálili ohnivého mužíka; jak zmizeli drakovi; společně naši kamarádi našli pod borůvkou housličky; jaké velké trápení měli s rakem; jak vystřelili z kanónu; jak vezli čtyři velké kameny; jak hledali pět peněz; jak udělali houpačku; společně ušili obrovi boty; jak pozdravili myšku; jak nevěděli,

co se to děje; jak společně zabloudili v bedlovém lese; jak si ani nelízli povídel; jak museli louskat ořechy; jak hledali poklad; jak šli na pařezy; jak hráli maličké víle; jak vezli vejce na sáňkách; jak spolu pekli kaštany; jak Vochomůrka vynalezl sněhovou kouli; jak společně zpívali koledu; jak jedli kaši. Křemílek s Vochomůrkou spolu zažili spoustu a spoustu dobrodružství a popisovat všechny zápletky tady by bylo velmi zdlouhavé. Myslím si, že už samotné názvy příhod nám velice napoví o jejich obsahu.

7 Význam a funkce pohádky

Pohádky mají v životě dětí jedinečný nezastupitelný význam. Byly vytvořeny pro ústní předávání. Nic na světě nenahradí živé předčítání, a proto si myslím, že je zbytečné nakupovat drahé přístroje, protože k tomu, abychom dětský svět fantazie obohatili o nové prožitky, nám postačí jen chvilka volného času každý den na to, co je nám nejdražší, na vlastního potomka. „*Pohádka je především útvar uměleckého slova a byla složena k vyprávění, k tomu, aby obraznost slova vyvolávala skryté obrazy imaginace, dřímající v dětské psychice, v mysli posluchače. Pak vzniká ničím nekalený komunikační kontakt dospělého s dětmi. Ani film, gramofonová deska, televizní inscenace nebo divadelní představení klasických pohádek v sobě neobsahují ony zcela základní psychologické vazby, které vznikají vyprávěním a nasloucháním, ony šťastné chvíle spolubytí, během nichž mezi slovem dospělého vypravěče a představivostí dítěte se napíná neviditelné šňůrka vzájemnosti, na kterou vyprávění navléká jemné korálky slov.*“¹² Literatura pro děti a mládež, především pohádka, má funkci vzdělávací, výchovnou, poznávací a terapeutickou.

¹² ČERNOUŠE, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-0060-1. Kapitola 1: Kouzlo a síla pohádkového slova, s. 6-7.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Výzkumné šetření

8.1 Cíle výzkumného šetření

Cílem praktické části této diplomové práce je srovnání úrovně znalostí českých i zahraničních pohádek u dětí prvních a pátých tříd základní školy. Zkoumala jsem díla, o kterých jsem byla přesvědčena, že je lze považovat za jakýsi základ literatury pro děti a mládež. Z českých autorů například Josef Čapek a jeho Povídaní o pejskovi a kočičce nebo jedno z nejznámějších děl Miloše Macourka Mach a Šebestová ve škole. Z autorů zahraničních jsou to potom například Astrid Lindgrenová a její Pipi Dlouhá punčocha a největší bestseller poslední doby Harry Potter od Joanne Kathleen Rowlingové.

8.2 Charakteristika výzkumné metody

Jako metodu průzkumu jsem si zvolila dotazník. Samozřejmě jsem si vědoma nepřesností, které zde mohou vzniknout, ovšem jiná metoda by nám nedala možnost takové individuality, za takovou relativně krátkou dobu.

„Dotazník lze charakterizovat jako způsob shromažďování informací od respondentů (dotazovaných subjektů), a to na základě písemně předkládaných otázek nebo výroků. V pedagogickém výzkumu se dotazování využívá nejčastěji ve formě dotazníku.“¹³

Dotazníková metoda je nejběžnější způsob, jakým lze sbírat data. Je to jakási psaná forma řízeného rozhovoru, která vyžaduje písemné odpovědi. Na rozdíl od dialogu je mnohem méně náročná na čas. Při sestavování dotazníku je velmi důležité pečlivé promyšlení a logické, stylisticky správné a přesně formulované otázky. Chceme-li dosáhnout co možná nejvyšší upřímnosti při odpovídání, je dobré, zajistit dotazovaným anonymitu (25).

¹³ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: Úvod do studia oboru*. Praha:Portál, 2007. ISBN 80-7178-569-5, s 192-193.

Máme několik typů položek dotazníku: otevřené, uzavřené a škálové. Otázky s otevřenou odpovědí jsou takové, kde má dotazovaný úplnou volnost. Sám vymýšlí a formuluje odpovědi, není ničím vázán. Uzavřené položky dotazníku jsou takové, kde je dotazovanému nabídnuto několik možností odpovědí a on si z nich musí vybrat. Škálové odpovědi jsou takové, kde je pevně stanovená možnost odpovědi a odpovídajícího tak přiřazují k určitému bodu stupnice.

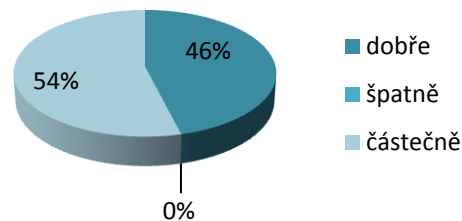
8.3 Obecná část

Dotazník má menší úvodní část, ve které se dotazujeme dítěte, jak se jmenuje, zda je chlapec nebo dívka a jaká je jeho nejoblíbenější pohádka (předem byly děti upozorněny, že se musí jednat o pohádku v knize, nikoliv v televizi či kině). Na jméno a pohádku byl vytečkován řádek, pohlaví děti určovaly kroužkováním obrázků chlapečka nebo holčičky. Tento druh jsem zvolila z důvodu odbourání případného stresu a navození příjemnějšího pocitu. Otázky zjišťující nejoblíbenější pohádku není pro tento výzkum nijak důležitá. Byla zařazena především proto, aby se děti ve své mysli nenásilnou formou přenesli mezi pohádkové postavy a příběhy, se kterými se již seznámili.

Našeho dotazování se účastnilo 50 žáků 1. a 5. ročníků ZŠ. V první třídě bylo 26 chlapců a 24 dívek. V pátém ročníku jsme měli 31 chlapců a 19 dívek.

8.3.1 Dotazník pro 1. ročník

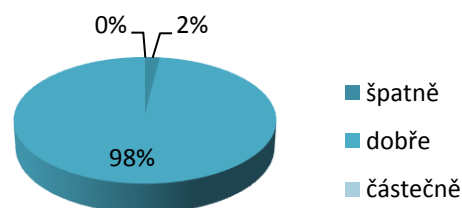
Položka č. 1 – **Co je na obrázku? Hlavní postavy této pohádky sloužily lidem. Víš kdy a pomocí čeho?**

	počet	%
dobře	23	46
špatně	0	0
částečně	27	54

U první položky zjišťuje úroveň znalostí, v pohádce Jana Karafiáta Broučci. Zde nás hned na úvod čekalo velmi milé překvapení a to, že všechny děti odpověděly. Sice na v plném znění, ale všichni poznali, o jakou pohádku se jedná.

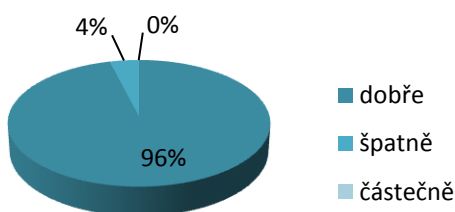
Položka č. 2 – **Na obrázku je hlavní postava jedné velmi známé pohádky. Víš jaké? Pomoz našemu kamarádovi najít správnou barvu pro jeho šátek a vybarvi mu jej.**

	počet	%
dobře	49	98
špatně	1	2
částečně	0	0

U této položky jsme zjišťovali úroveň znalostí u jedné z nejznámější pohádky Ondřeje Sekory a to u příběhů Ferdy Mravence. Zde nás opět čekala milé překvapení a to, že až na jedno dítě odpověděli všichni správně.

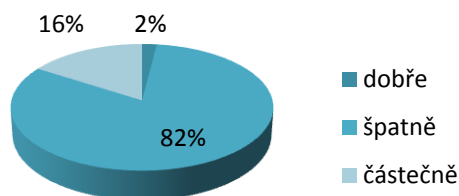
Položka č. 3 – Na obrázku vidíš dva kamarády, kteří si společně chtěli upéct dort. Dali do něj vše, co měli rádi, kromě jedné věci, kterou tuze neradi jedli. Tu, kterou myslíš, že tam nedali, dej do kolečka.

	počet	%
dobře	48	96
špatně	2	4
částečně	0	0

Zde jsme se ptali na znalosti z Povídaní o pejskovi a kočičce od Josefa Čapka. Ani tady neměly děti žádný velký problém. Až na dvě odpověděli všichni dobře.

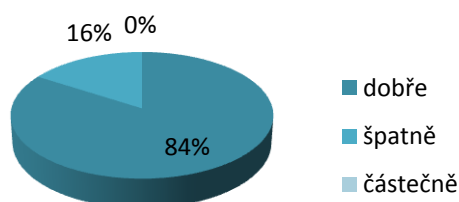
Položka č. 4 – Poznáš z jaké pohádky je tento obrázek? Jaké je jméno kocourka, kterého zde vidíš?

	počet	%
dobře	1	2
špatně	41	82
částečně	8	16

Zde měly děti za úkol pojmenovat dílo Josefa Koláře Z deníku kocoura Modroočka a zároveň napsat jméno hlavního hrdiny. Což se nám jevilo jako otázky jednoduchá, opak byl však pravdou. Celých 16 % odpovědělo špatně a neuvěřitelných 82 % odpovědělo jen částečně a to většinou jen jméno kocoura, nikoliv název díla.

Položka č. 5 – Víš, kdo je před tebou na obrázku? Poradím ti, že jeho buřinka je kouzelná.

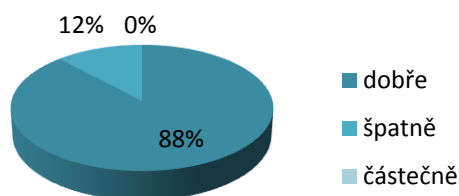

	počet	%
dobře	42	84

špatně	8	16
částečně	0	0

Zde jsme zjišťovali pouze základní orientaci v příbězích Oty Hofmana, o podivném muži s kouzelnou buřinkou, o Panu Tau. I tady stále nijak velký problém neměly, i když se našlo pár jedinců se špatnou odpovědí.

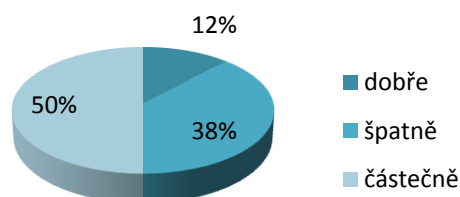
Položka č. 6 – Poznáš, koho vyřezává Geppeto z polínka? Napiš jméno tohoto dřevěného panáčka. Poradím ti, že když lže, vždy mu o kousek poporoste jeho špičatý nos.

	počet	%
dobře	44	88
špatně	6	12
částečně	0	0

U této položky jsme se věnovali jen základnímu poznání hlavní postavy pohádky italského spisovatele Carla Collodi Pinocchiova dobrodružství.

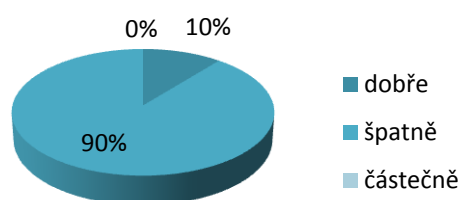
Položka č. 7 – Pojmenuj postavy na obrázku.

	počet	%
dobře	6	12
špatně	19	38
částečně	25	50

U této položky jsme zjišťovaly úroveň znalostí nejznámějšího díla poslední doby, Harry Potter od J. K. Rowlingové. Zde nás velice překvapilo, že s poznáním postavy Harryho neměl kromě jednoho žáka problém nikdo, ale poznání ostatních hlavních postav se zde ukázalo jako velký oříšek.

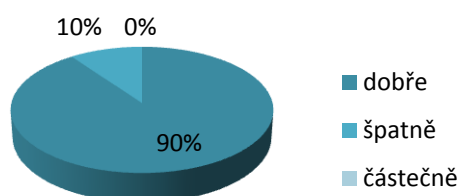
Položka č. 8 – Jak se jmenuje Pipin mazlíček, kterého vidíš na obrázku?

	počet	%
dobře	5	10
špatně	45	90
částečně	0	0

Zde nás zajímaly detaily z příběhů o pihovaté zrzavé holčičce známé autorky Astrid Lingrenové z knihy Pipi Dlouhá punčocha. Bohužel, se zde ukázalo, že toto byl úkol více než náročný, neboť zde 90 % dotazovaných dětí odpovědělo špatně.

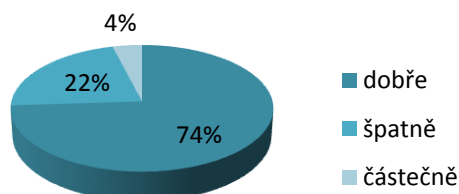
Položka č. 9 – Víš, kdo bydlí v této chaloupce?

	počet	%
dobře	45	90
špatně	5	10
částečně	0	0

U této položky nás zajímala pouze základní znalost poznání příbytku hlavních postav díla Pohádky z mechu a kapradí od autora Václava Čtvrťka. Tady jsme byli opět velmi mile překvapeni, neboť zde děti v 90 % odpověděly správně.

Položka č. 10 – Jak se jmenují hlavní hrdinové jedné známé pohádky, které vidíš na obrázku?

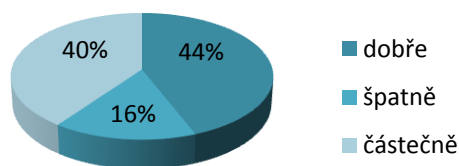
	počet	%
dobře	37	74
špatně	11	22

částečně	2	4
----------	---	---

U poslední položky nás zajímalo pouze určení hlavních postav díla Miloše Macourka Mach a Šebestová. Musím přiznat, že zde jsem byla velmi překvapena, že některé děti vůbec netušily, jak se základní postavy jmenují. Celých jedenáct dětí neodpovědělo vůbec, dvě poznaly jen postavu chlapce Macha.

8.3.2 Dotazník pro 5. ročník

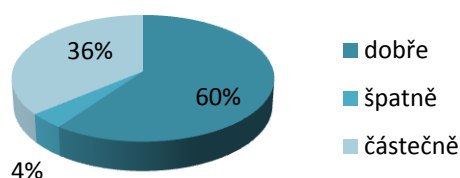
Položka č. 1 – Co je na obrázku za pohádku? Hlavní postavy této pohádky sloužily lidem. Víš kdy a pomocí čeho?

	počet	%
dobře	22	44
špatně	8	16
částečně	20	40

U první položky zjišťuje úroveň znalostí, v pohádce Jana Karafiáta Broučci. Zde nás hned na úvod čekaly zajímavé výsledky. Neuvěřitelných 16 % vůbec nevědělo, o jakou pohádku se jedná. Celých 40 % dětí vědělo aspoň název pohádky, ale čím se tito broučci stávají pomocníky lidí už ne.

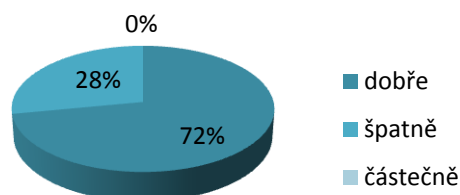
Položka č. 2 - Na obrázku jsou hlavní postavy jedné známé pohádky. Pojmenuj je všechny.

	počet	%
dobře	30	60
špatně	2	4
částečně	18	36

U této položky dostaly děti za úkol pojmenovat hlavní postavy díla Ondřeje Sekory Ferda Mravenec. Musím poznamenat, že se toho zhostili velmi dobře a celých 60 % odpovědělo správně. Celých 36 % dětí znalo jen některé postavy, což je také velký úspěch.

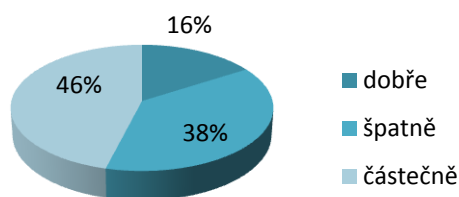
Položka č. 3 – Na obrázku vidíš dva kamarády, kteří si chtěli upéct dort. Víš, jak to s tím jejich dortem dopadlo? Pochutnali si na něm?

	počet	%
dobře	36	72
špatně	14	24
částečně	0	0

U této položky dostaly děti úkol, zapátrat v paměti a vzpomenout si jak to bylo v díle od Josefa Čapka Povídání o pejskovi a kočičce. Zde bylo velmi zajímavé, že celých 72 % odpovědělo správně a to i přesto, že tohle je hluboký detail, který mnoho z nás jistě neví.

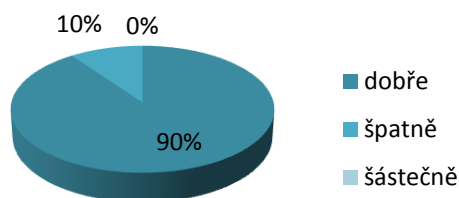
Položka č. 4 – Poznáš z jaké pohádky je tento obrázek? Jak zní jméno kocourka, kterého zde vidíš?

	počet	%
dobře	8	16
špatně	19	38
částečně	23	46

Zde měly děti za úkol pojmenovat dílo Josefa Koláře Z deníku kocoura Modroočka a zároveň napsat jméno hlavního hrdiny. Což se nám jevílo jako otázky jednoduchá, opak byl však pravdou. Celých 38 % odpovědělo špatně a neuvěřitelných 46 % odpovědělo jen částečně a to většinou jen jméno kocoura, nikoliv název díla.

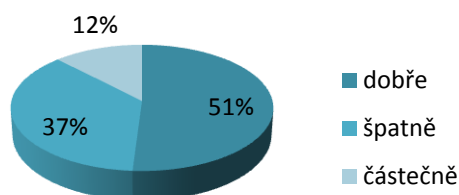
Položka č. 5 – **Víš, kdo je před tebou na obrázku? Poradím ti, že jeho buřinka je kouzelná.**

	počet	%
dobře	45	90
špatně	5	10
částečně	0	0

Zde byl úkol velmi jednoduchý, proto jsou výsledky také velmi dobré. Děti měly za úkol poznat hlavního hrdinu díla Oty Hofmana Pana Tau. Celých 90 % odpovědí bylo správných.

Položka č. 6 – **Víš, co je zde na obrázku? Z jaké je to knihy? K čemu se tento předmět používá?**

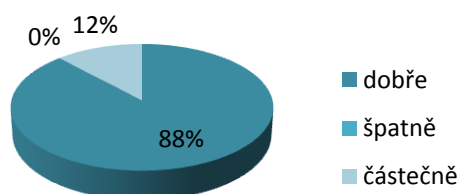

	počet	%
dobře	25	50
špatně	18	36

částečně	7	14
----------	---	----

Tato položka byla velmi náročná, neboť děti zde měly poznat jeden z předmětů z knihy Harry Potter od J. K. Rowlingové. Dále také určit, k čemu tento předmět sloužil. Překvapivě celých 50 % dotazovaných odpovědělo správně na všechny otázky.

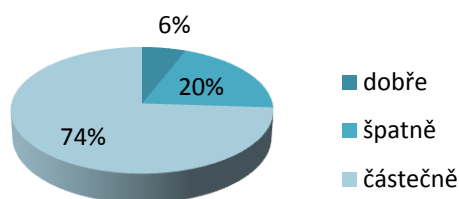
Položka č. 7 - Poznáš, koho vyřezává Geppeto z polínka? Napiš jméno tohoto dřevěného panáčka. Poradím ti, že když lže, vždy mu o kousek poporoste jeho špičatý nos.

	počet	%
dobře	44	88
špatně	6	12
částečně	0	0

U této položky jsme se věnovali jen základnímu poznání hlavní postavy pohádky italského spisovatele Carla Collodi Pinocchiova dobrodružství.

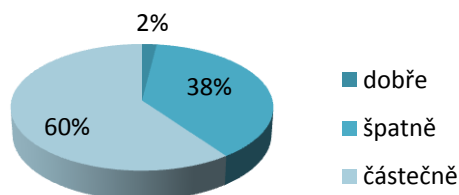
Položka č. 8 – Jak se jmenuje Pipin mazlíček, kterého vidíte na obrázku? Víš, kde a s kým Pipi bydlí?

	počet	%
dobře	3	6
špatně	10	20
částečně	37	74

Zde nás zajímaly detaily z příběhů o pihovaté zrzavé holčičce známé autorky Astrid Lingrenové z knihy Pipi Dlouhá punčocha. Bohužel, se zde ukázalo, že toto byl úkol více než náročný, neboť zde jen 6 % dotazovaných dětí odpovědělo dobře, celých 74 % dotazovaných odpovědělo částečně.

Položka č. 9 – Jak zní slova písničky, kterou Křemílek a Vochemůrka zpívali semínku, aby vyrostlo. Co za květinu jim poté vyrostlo?

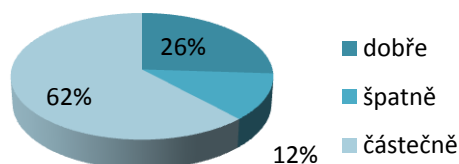

	počet	%
dobře	3	6
špatně	10	20

částečně	37	74
----------	----	----

U této položky, která zjišťovala hloubku znalostí díla Pohádky z mechu a kapradí od spisovatele Václava Čtvrťka, se nám nečekaně ukázalo, že písničku znalo celých 74 % dotazovaných, ovšem detail, název květiny, která poté vyrostla, se podařilo správně určit jen jednomu dítěti.

Položka č. 10 – Jak se jmenují dva kluci z pohádky Mach a Šebestová, kteří se snažili zmocnit kouzelného sluchátka?

	počet	%
dobře	13	26
špatně	6	12
částečně	31	62

U této položky, které zjišťovala úroveň znalostí u díla Miloše Macourka Mach a Šebestová, na nás čekalo velké překvapení. Celých neuvěřitelných 62 % dotazovaných odpovědělo špatně, a 12 % dětí si vzpomnělo jen na jednu postavu. Zde je velmi zajímavé, že si všichni tito vzpomněli jen na postavu Pažouta.

8.4 Závěr výzkumného šetření

Výzkumné šetření, provedené dotazníkovou metodou, nebylo založeno na žádných jasně určených prvotních předpokladech. Šlo pouze a jen o průzkum, neboť mě samotnou velmi zajímalo, jak na tom dnešní počítačová mládež je. Srovnání znalostí žáků 1. a 5. ročníků základních školilo zvoleno záměrně. Důvod byl prostý. Zajímalo nás, jak velký může být případný rozdíl mezi vnímáním, pamětí a hlavně přístupem k pohádkám u dětí, které vlastně stále spadají pod stejnou školní úroveň a to, žák mladšího školního věku.

Prvopočáteční domněnky byly, že žáci pátých ročníků budou, vzhledem ke svému věku, zkušenostem a znalostem v pohádkách suverénnější a budou mít větší vědomosti. Naopak u žáků prvních tříd jsme se domnívaly, že budou znalosti a vědomosti menší, vzhledem k nízkému věku a menší úrovni samostatného čtení. Kupodivu byl opak pravdou. Přesto, že dotazníky byly malinko odlišné, zjišťovaly vědomosti stejných pohádek, jen byly přizpůsobeny věku. Logicky nižší věk, menší detaily nás zajímaly. U starších dětí jsme předpokládaly větší znalost detailů.

Celkové procentuální výsledky dotazníkového průzkumu jsou uvedeny o několik stran výše v grafech. Jen bych chtěla upozornit na shrnující výsledek. Ten se nám jeví takový: žáci prvních ročníků obstáli v dotaznících lépe. Důvodů může být hned několik. Sami žáci, ale i učitelky nám přiznaly, že čtení pohádek a pohádkových příběhů je věnováno více prostoru v nižších ročnících, kdy jsou děti více přístupny čtení pohádek ve školních lavicích nebo doma v soukromí s rodiči. Také je patrné, že žáky v pátých třídách pomalu, ale jistě přestávají pohádky zajímat vzhledem k dospívání a také k době, ve které žijeme.

Tímto, ale nechci žáky pátých tříd nijak shazovat. Ano, byly horší, ale musím také podotknout, že znalosti u dětí prvních ročníků nebyly nijak stoprocentní. Myslím si, že bychom se nad touto situací měli všichni zamyslet a vzpomenout si na své dětství. To většina z nás dospělých prožila s pohádkovými hrdiny, jako jsou Mach s Šebestovou, Ferda Mravenec nebo Pan Tau. Přiznejme si, že ani fenomén posledních let, Harry Potter nezůstává většině z nás neznámým, ba naopak, všichni chceme vědět,

jak to s tím jeho dobrodružným studiem v Bradivících dopadne. Proto dopřejme našim mladším generacím tu možnost, aby o knihy měli zájem. Aby četbu neodvrhovali jako nějakou podřadnou nepotřebnou věc, která je jen pro slabochy a outsidersy, ale aby si s chutí ve volných chvílích místo puštění televize nebo počítače raději otevřeli knihu a vydali se za dobrodružstvím.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo porovnání znalostí českých a zahraničních autorských pohádek u žáků prvních a pátých ročníků základních škol. Zkoumání jsem podrobila pohádky českých autorů Jana Karafiáta, Ondřeje Sekory, Josefa Čapka, Oty Hofmana, Josefa Koláře, Miloše Macourka a zahraničních autorů Carla Colodiho. Astrid Lindgrenové a Joanne Kathleen Rowlingové.

Teoretická část se zabývala přiblížením pohádkových příběhů jako celku. Zabývaly jsme se charakteristikou a znaky pohádek, teoriemi vzniku, jejich rozdělením a tříděním, seznámili jsme se, se stručnými obsahy a osudy hlavních hrdinů a s životem jejich tvůrců, teda autorů našich knih.

Praktická část se zabývala samotným výzkumem. Jako prostředek k získávání informací jsme zvolily dotazníky. Ty byly tvořeny především obrázky, doplněné krátkými texty, otázkami. Závěry jsou shrnuty v kapitolách této části.

Prvopočáteční cíle této diplomové práce byly splněny. Bohužel celkové závěry jsou malinko zarážející, ale musím konstatovat, že ne překvapující. V dnešní době počítačů a uspěchaného života se není čemu divit, že rodiče volí pro své potomky takovou činnost, které se sami nemusí účastnit. Rodiče by se nad využitím volného času svých potomků měli zamyslet a věnovat jim aspoň pár chviliek volných, ne je vždy, když na ně nemají čas, posadit k počítači. Alespoň do té doby, dokud se samy děti nenaučí číst, aby si mohly své oblíbené příběhy louskat samy. Rodiče by jim pak mohly pomáhat už jen s výběrem vhodných pohádek nebo příběhů. I mnohé školy už v dnešní době tuto práci rodičům usnadňují. Do škol chodí katalogy z různých nakladatelství s nabídkami knižních novinek. My jako pedagogové bychom s tím mohli něco dělat. Je mnoho možností, sice časově náročných, ale dobrých a myslím si, že pro děti velmi přínosných. Já jsem se setkala například s čtecími kroužky. Pořádají se jednou za měsíc, většinou v odpoledních hodinách. Děti si donesou knihu, kterou ten měsíc přečetli nebo začali číst. Společně se pak sedí, o knihách se debatuje, secvičují se dramatizace textů nebo jiné zábavné činnosti.

Seznam použité literatury

1. COLLODI, C. *Pinocchiova dobrodružství*. Praha: Albatros, 2007. 173 s. ISBN 978-80-00-02005-1.
2. ČAPEK, J. *Povídání o pejskovi a kočičce*. Praha: Albatros, 2000. 118 s. ISBN 80-00-00886-6.
3. ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. 187 s. ISBN 80-00-0060-1.
4. ČTVRTEK, V. *Pohádky z pařezové chaloupky*. Praha: Albatros. 2004. 135 s. ISBN 978-80-00-01423-4.
5. FORST, V., et al. *Lexikon české literatury : osobnosti, díla, instituce*. díl 2, sv. 2. K-L. 1. vyd. Praha: Academia, 1993. str. 782.
6. HOFMAN, O. *Pan Tau a tisíc zázraků*. Praha: Albatros, 1998. 295 s. ISBN 80-00-00626-X.
7. HOLOUŠOVÁ, D. – KROBOTOVÁ, M. *Diplomové a závěrečné práce*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 117 s. ISBN 80-244-0458-3.
8. JEŘÁBEK, J. – TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: VÚP, 1997. 126 s.
9. KARAFIÁT, J. *Broučci*. Ostrava: Librex, 1994. 120 s. ISBN 80-7228-006-6.
10. KOLÁŘ, J. *Z deníku kocoura Modroočka*. Praha: Albatros, 2009. 106 s. ISBN 978-80-00-02444-8.
11. LINDGREN OVÁ, A. *Pipi dlouhá punčocha*. Praha: Albatros, 2010. 270 s. ISBN 978-80-00-02451-6.
12. MACOUREK, M. *Mach a Šebestová ve škole*. Praha: Albatros, 2003. 148 s. ISBN 80-00-01136-0.
13. ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2010. 284 s. ISBN 978-80-00-02756-2.
14. SEKORA, O. *Ferda Mravenec*. Praha: Knižní klub, 2009. 70 s. ISBN 978-80-242-2462-6.

15. URBANOVÁ, S. – ROSOVÁ, M. *Žánry, osobnosti a díla (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 3. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2002. 236s. ISBN 80-7042-604-7.
16. VAŘEJKOVÁ, V. *Česká autorská pohádka*. Ostrava: Item, 1998. 16 s. ISBN 80-7204-092-8.

Internetové zdroje

17. *Život a dílo Josefa Lada v datech* [online]. 2000, 2009. Josef Lada. Dostupné z WWW: <<http://hrusice.pragmatic.cz/lada.html>>.
18. *Literární doupě: on-line knihovna* [online]. 2001-2009. Joanne K. Rowlingová. Dostupné z WWW: <<http://ld.johannesville.net/rowlingova>>.
19. *iReferaty.cz : Životopisy* [online]. 2001-2006. Dostupné z WWW: <<http://ireferaty.lidovky.cz/100/5698/Lindgrenova-Astrid>>.
20. *Obec Velká Lhota: Jan Karafiát* [online]. 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.velkahlota.cz/karafiat.php>>.
21. *Slovník české literatury: Ondřej Sekora* [online]. 2006-2008. Dostupné z WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=638>>.
22. *Literární doupě: on-line knihovna* [online]. 2001-2009. Václav Čtvrtek. Dostupné z WWW: <<http://ld.johannesville.net/ctvrtek>>.
23. *Slovník české literatury: Miloš macourek* [online]. 2006-2008. Dostupné z WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1284>>.
24. *Spisovatele.cz : Otta Hoffman* [online]. 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.spisovatele.cz/ota-hofman>>.
25. KOHOUTEK, Rudolf. Dotazník jako výzkumná metoda. *Psychologie v teorii a praxi* [online]. 2010, Dostupný z WWW: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/1003>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník pro 1. ročník (předloha)

Příloha č. 2 – Ukázka vyplněného dotazníku pro 1. ročník

Příloha č. 3 – Dotazník pro 5. ročník (předloha)

Příloha č. 4 – Ukázka vyplněného dotazníku pro 5. ročník

Příloha č. 1

Dotazník k diplomové práci pro 1. ročník

Jméno:

Jsem:

Má nejoblíbenější pohádka je:

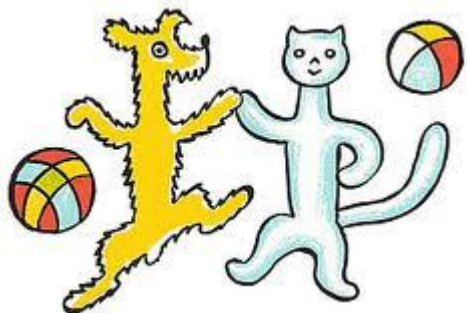
Co je na obrázku za pohádku? Hlavní postavy této pohádky sloužili lidem. Víš kdy a pomocí čeho?

Na obrázku je hlavní postava jedné velmi známé pohádky. Víš jaké? Pomoz našemu kamarádovi najít správnou barvu pro jeho šátek a vybarvi mu jej.

Na obrázku vidíš dva kamarády, kteří si společně chtěli upéct dort. Dali do něj vše, co mají rádi kromě jedné věci, kterou tuze neradi. Tu, kterou myslíš, že tam nedali, protože ji nemají rádi dej do kolečka.

Poznáš z jaké pohádky je tento obrázek? Jaké je jméno kocourka, kterého zde vidíš?

Víš, kdo je před tebou na obrázku? Poradím ti, že jeho buřinka (klobouk) je kouzelná.

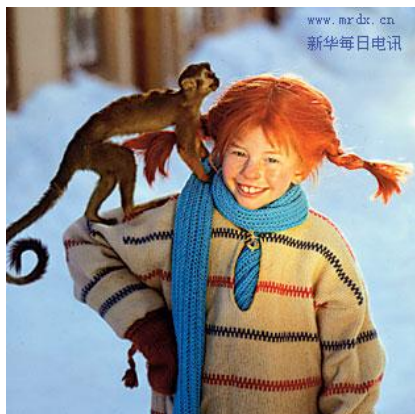
Pojmenuj postavy, které vidíš na obrázcích.

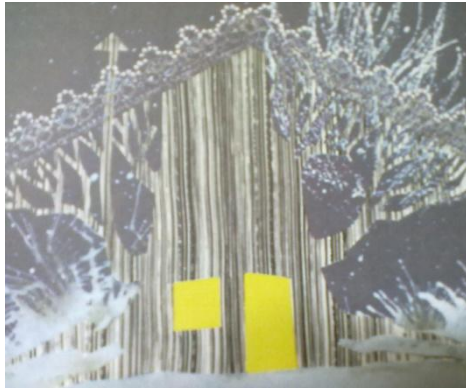
Poznáš, koho vyřezává pan Geppeto z polínka? Napiš jméno tohoto dřevěného panáčka. Poradím ti, že když tento panáček lže, vždy mu o kousek poporoste jeho špičatý nos.

Jak se jmenuje Pipin mazlíček, kterého vidíte na obrázku?

Víš, kdo bydlí v takovéto chaloupce?

Jak se jmenují hlavní hrdinové jedné známé pohádky, které vidíš před sebou na obrázku?

Příloha č. 2

Dotazník k diplomové práci pro 1. ročník

Jméno: PAVEL V

Jsem:

Má nejoblíbenější pohádka je: PEJSEK A KOČIČKA

Co je na obrázku za pohádku? Hlavní postavy této pohádky sloužily lidem. Víš kdy a pomocí čeho?

PROUČCI

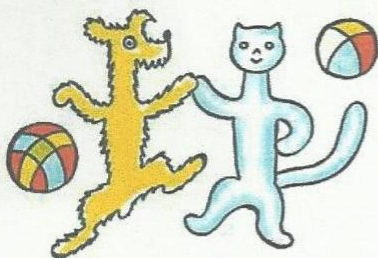
V NOCI SVIŽÍ SVĚTLKAMA

Na obrázku je hlavní postava jedné velmi známé pohádky. Víš jaké? Pomoz našemu kamarádovi najít správnou barvu pro jeho šátek a vybarvi mu jej.

FERDA MRAVENEČ

Na obrázku vidíš dva kamarády, kteří si společně chtěli upéct dort. Dali do něj vše, co mají rádi kromě jedné věci, kterou tuze neradi. Tu, kterou myslíš, že tam nedali, protože ji nemají rádi, dej do kolečka.

Poznáš z jaké pohádky je tento obrázek? Jaké je jméno kocourka, kterého zde vidíš?

KOCOUREK MODRO OČKO

Víš, kdo je před tebou na obrázku? Poradím ti, že jeho buřinka (klobouk) je kouzelná.

PAN TAU

Poznáš, koho vyřezává pan Geppeto z polínka? Napiš jméno tohoto dřevěného panáčka. Poradím ti, že když tento panáček lže, vždy mu o kousek poporoste jeho špičatý nos.

PINOKIJO

Pojmenuj postavy, které vidíš na obrázcích.

HĚRI
POTR

Jak se jmenuje Pipin mazlíček, kterého vidíte na obrázku?

Víš, kdo bydlí v takovéto chaloupce?

KŘEMÍLER
A VOCHOMŮRKA

Jak se jmenují hlavní hrdinové jedné známé pohádky, které vidíš před sebou na obrázku?

MACH A ŠEBESTOVA

Příprava č. 3

Dotazník k diplomové práci pro 5. Ročník

Jméno:

Jsem:

Má nejoblíbenější pohádka je:

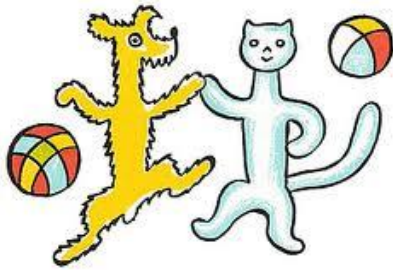
Co je na obrázku za pohádku? Hlavní postavy této pohádky sloužili lidem. Víš kdy a pomocí čeho?

Na obrázku jsou hlavní postavy jedné známé pohádky. Pojmenuj je všechny.

Na obrázku vidíš dva kamarády, kteří si chtěli upéct dort. Mě by zajímalo, jestli víš, jak to s tím jejich dortem dopadlo? Pochutnali si na něm?

Poznáš z jaké pohádky je tento obrázek? Jak zní jméno kocourka, kterého zde vidíš?

Víš, kdo je před tebou na obrázku? Poradím ti, že jeho buřinka (klobouk) je kouzelná.

Víš, co je na obrázku? Z jaké je to knihy? K čemu se tento předmět používá?

Poznáš, koho vyřezává pan Geppeto z polínka? Napiš jméno tohoto dřevěného panáčka. Poradím ti, že když tento panáček lže, vždy mu o kousek poporoste jeho špičatý nos.

Jak se jmenuje Pipin mazlíček, kterého vidíte na obrázku? Víš, kde a s kým Pipi bydlí?

Jak zní slova písničky, kterou Křemílek a Vochoomůrka zpívali semínku? Co za květinu jim poté vyrostlo?

Jak se jmenují dva kluci (na obrázku) z pohádky Mach a Šebestová, kteří se snažili zmocnit kouzelného sluchátka?

Příloha č. 4

Dotazník k diplomové práci pro 5. ročník

Jméno: MARTÍN AMBROZ...

Jsem:

Má nejoblíbenější pohádka je: BLKINGIR.....

Co je na obrázku za pohádku? Hlavní postavy této pohádky sloužily lidem. Víš kdy a pomocí čeho?

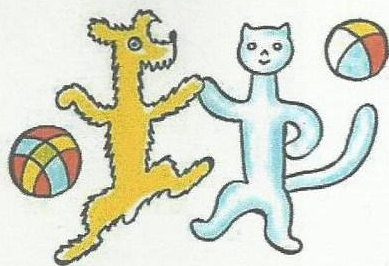

BROUČKOVĚ

Na obrázku jsou hlavní postavy jedné známé pohádky. Pojmenuj je všechny.

Na obrázku vidíš dva kamarády, kteří si chtěli upéct dort. Mě by zajímalo, jestli víš, jak a to s tím jejich dortem dopadlo? Pochutnali si na něm?

NE POCHUTNALY

SNĚDL JIM HO PE!

Poznáš z jaké pohádky je tento obrázek? Jak zní jméno kocourka, kterého zde vidíš?

NEVIM

MOPOOČIO

Víš, kdo je před tebou na obrázku? Poradím ti, že jeho buřinka (klobouk) je kouzelná.

PAN TAU

Víš, co je na obrázku? Z jaké je to knihy? K čemu se tento předmět používá?

KOSTĚ

HARRY POTTER

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Jalůvková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatura
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Bartoňová
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	<p>Žák mladšího školního věku ve světě pohádek.</p> <p>Srovnání znalostí pohádek u žáků 1. a 5. Ročníků základních škol.</p>
Název v angličtině:	<p>An infant school pupil in the world of fairy – tales.</p> <p>Comparison of the fairy – tale knowledge at infant 1. and 5. Classes school pupils.</p>
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá zjištěním úrovně znalostí pohádek u žáků 1. A 5. tříd základních škol.</p> <p>Teoretická část je rozdělena na sedm kapitol. V první se zabýváme Rámcovým vzdělávacím programem, ve druhé nás zajímá teorie pohádek, ve třetí kapitole se zaměřujeme na vznik pohádek, obsahem čtvrté kapitoly je třídění pohádek, v páté kapitole se seznamujeme se stručnými životopisy autorů zkoumaných pohádek, šestá kapitola je věnována obsahům děl zkoumaných pohádek a v poslední kapitole, v kapitole sedmé se zabýváme významem a funkcí pohádek.</p> <p>V praktické části je pomocí dotazníkové metody zkoumána úroveň znalostí daných pohádek u žáků 1. a 5. tříd základních škol.</p>

Klíčová slova:	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, klíčové kompetence, pohádky, lidová pohádka, autorská pohádka, teorie pohádky, výzkumná metoda, dotazník, výzkumné šetření.
Anotace v angličtině:	<p>My Master's Thesis deals with the fairy tales. Its main objective is to analyze the level of knowledge of fairy tales within the pupils of the primary school (grade 1-5).</p> <p>The theoretic part is divided into 7 chapters. The first one focuses on the official education program (RVP), the second one deals with the fairy tale theory, the third one with the origin of fairy tales. In the fourth chapter you may find the classification of fairy tales, in the fifth part there are biographies of the authors of presented fairy tales. In the sixth chapter I explore the content of fairy tales and the last seventh chapter deals with the function and the meaning of fairy tales.</p> <p>The practical part deals with the level of knowledge of fairy tales which I have explored with the aid of questionnaire method.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Official education program (RVP) for the primary schools, key competencies, fairy tales, folk fairy tales, author's fairy tales, the fairy tale theory, research method, questionnaire.
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 – Dotazník pro 1. ročník (předloha)</p> <p>Příloha č. 2 – Ukázka vyplněného dotazníku pro 1. ročník</p> <p>Příloha č. 3 – Dotazník pro 5. ročník (předloha)</p> <p>Příloha č. 4 – Ukázka vyplněného dotazníku pro 5. ročník</p>

Rozsah práce:	69 stran (92 830 znaků), 4 přílohy
Jazyk práce:	CZ